

4.-9.-luokkalaisten oppilaiden verkko- kiusaamiskokemuksia

Janika Ristiluoma

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)

Tekijä(t) Ristiluoma, Janika	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2020
	Sivumäärä 52	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden verkkokiusaamiskokemuksia		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä Taja, Honkanen Kati		
Yhteistyötaho(t) Ylivieskan kunnan oppilas- ja opiskelijahuolto ja kaksi perusasteen koulua		
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee verkkokiusaamista, jolla tarkoitetaan kiusatun toistuvaa häiriköintiä elektronisten välineiden kautta. Verkkokiusaaminen on yleistynyt lasten ja nuorten keskuudessa sosiaalisen median suosion kasvun myötä. (Elledge, Williford, Boulton, DePaolis, Little & Salmivalli 2013, 698-699; viitattu lähteeseen Hindujan & Patchin 2009.)</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja siihen puuttumisesta aikuisten osalta. Tavoitteena oli selvittää, kuinka yleistä lasten ja nuorten kokemaa verkkokiusaamista on, missä sosiaalisen median applikaatioissa verkkokiusaaminen on tapahtunut, onko siihen puuttunut aikuisten taholta ja jos on, kuka siihen on puuttunut. Lisäksi kartoitettiin, miten vastaajat toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen.</p> <p>Opinnäytetyön aineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselylomakkeella. Opinnäytetyöhön osallistui yksi luokka jokaista 4.-9. luokka-astetta kohden kahdesta eri koulusta. Kyselyyn vastasi yhteensä 99 oppilasta. Määrällinen aineisto analysoitiin kolmivaiheisesti ja avoimen kysymyksen analysoinnissa hyödynnettiin vastaukset luokittelua.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että vastaajista 11 prosenttia oli kokenut verkkokiusaamista. Verkkokiusaaminen tapahtui pääasiassa TikTok, WhatsApp ja Snapchat soveluksissa. Kolmasosa verkkokiusaamista kokeneista raportoi jonkun aikuisen puuttuneen verkkokiusaamiseen. Yleisin puuttunut aikuinen oli huoltaja. Vastaajista suurin osa toivoi aikuisten ymmärtävän verkkokiusaamisen vaikutukset paremmin ja puuttuvan verkkokiusaamiseen herkemmin. Aikuisten puuttuminen oli lopettanut verkkokiusaamisen lähes puolessa verkkokiusaamistapauksissa ja vähentänyt kiusaamista kolmasosassa tapauksista. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää verkkokiusaamiseen puuttumisen kehittämistoimissa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kiusaaminen, verkkokiusaaminen, puuttuminen, sosiaalinen media, peruskoululaiset		
Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)		

Author(s) Ristiluoma, Janika	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 52	Permission for web publication: x
Title of publication Cyber bullying experiences among 4th - 9th -graders		
Degree programme Degree Programme of Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä Taja, Honkanen Kati		
Assigned by The school pupil welfare services and two comprehensive schools from the City of Ylivieska		
<p>The topic of the thesis is cyber bullying, which refers to repeated harassment of a victim through electronic media. Increased popularity of the social media platforms has made cyber bullying more common among children and adolescences. (Elledge, Williford, Boulton, DePaolis, Little & Salmivalli 2013, 698-699; referred to source Hindujuan & Patchin 2009).</p> <p>The purpose of the thesis was to produce information on cyber bullying experiences and adults' interventions in cyber bullying among Ylivieska City's 4th -9th - graders. The aim was to determine the frequency of cyber bullying and on which social media platforms cyber bullying occurs. Moreover, the focus was on whether adults intervened in cyber bullying and if they did, who they were. The purpose was also to examine how children and adolescences want-ed adults to intervene in cyber bullying.</p> <p>The data of the thesis was collected by using an electronic Webropol- questionnaire. One school class of every grade between the 4th and 9th grades from two different schools participated in the survey. In total, 99 students answered the questionnaire. The quantitative data was analysed by using a three-stage method and the open questions were analysed by using categorization.</p> <p>The data revealed that 11 percent of the pupils had faced cyber bullying. Mainly, cyber bullying occurred on TikTok, WhatsApp and Snapchat. A third of the cyber bullied pupils reported that an adult had intervened in the bullying. In most cases, the intervening adult was a parent. Most of the children hoped that adults would understand better the serious effects of cyber bullying and intervene in it more often. In cases where adults had intervened, the bullying had ended in almost half of the cases and decreased in a third of the cases. The results of the thesis can be used in the development of future interventions in cyber bullying.</p>		
Keywords/tags (subjects) Bullying, cyber bullying, intervention, social media, comprehensive school pupils		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Kiusaaminen.....	4
	2.1 Verkkokiusaaminen	6
	2.2 Sosiaalinen media.....	10
	2.3 Kiusaamiseen puuttuminen	11
3	Keskilapsuuden ja nuoruuden kehitystehtävät	13
	3.1 Keskilapsuus	13
	3.2 Nuoruus	15
4	Yhteistyötahot.....	16
	4.1 Perusasteen ylä- ja alakoulu.....	16
	4.2 Oppilas- ja opiskelijahuolto	17
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	18
	5.1 Tarkoitus ja tavoite	18
	5.2 Opinnäytetyön kohderyhmä	18
	5.3 Aineiston kerääminen	19
	5.4 Aineiston analysointi	23
6	Tutkimustulokset.....	25
	6.1 4.-9. luokkalaiset oppilaiden kokeman verkkokiusaamisen yleisyys	25
	6.2 Aikuisten puuttuminen verkkokiusaamiseen.....	27
	6.3 Miten aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen	28
7	Johtopäätökset.....	29
8	Pohdinta.....	33
	8.1 Eettisyys ja luotettavuus	38
	8.2 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet.....	41

Lähteet	43
----------------------	-----------

Liitteet	47
-----------------------	-----------

Liite 1. Kyselylomake Webropol	47
--------------------------------------	----

Liite 2. Wilma-viesti vanhemmille	50
---	----

Liite 3. Saatekirje oppilaille	52
--------------------------------------	----

Kaaviot

Kaavio 1. Vastaajien luokka-asteet kuvattuna prosentuaalisesti.	25
--	----

Kaavio 2. Verkkokiusaamiskokemukset 4.-9.- luokkalaisten kokemana.....	26
--	----

Kaavio 3. Koettu verkkokiusaaminen kuvattuna luokka-asteen mukaan.....	26
--	----

Kaavio 4. Verkkokiusaamisesta kertominen aikuiselle-vastausten jakautuminen.	27
---	----

Kaavio 5. Ehdotetut tavat, miten aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen.	28
--	----

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki avointen kysymysten vastausten luokittelusta.....	24
---	----

1 Johdanto

Elektronisten laitteiden käytön ja sitä myötä sosiaalisen median kautta tapahtuva viestintä on mahdollistanut uuden tavan nuorille ja lapsille kiusata ja häiritä ikätovereitaan. Tutkimuksissa on todettu, että verkkokiusaaminen on kasvava maailmanlaajuinen kansanterveydellinen huoli. (Elledge ym. 2013, 698.) Yhdistyneiden kansakuntien teettämän tutkimuksen mukaan sen jäsenmaiden nuorista kolmasosa raportoi tulleen verkkokiusaamisen uhriksi. Kolmeneljäsosa nuorista kertoi tulleen kiusatuksi sosiaalisessa mediassa kuten Facebookissa, Instagramissa ja Snapchatissa. (A third of young people polled by UN, report being a victim of online bullying, 2019.)

Kiusaaminen on yksi yleisimmistä väkivallan muodoista kouluikäisten lasten keskuudessa (Menesini & Salmivalli 2017, 240). Kiusaaminen aiheuttaa samojen aivoalueiden aktivoitumista, kuin fyysinen kipu. Kiusaamisen on huomattu tutkimuksissa olevan yhteys aikuisiän ahdistuneisuushäiriöihin, depression ja fobioihin. (Nurmi, Aho-nen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 124.) Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Oikea-aikaisella puuttumisella voidaan ehkäistä verkkokiusaamisesta johtuvia pitempiäaikaisia negatiivisia seurauksia.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja aikuisten roolista verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Opinnäytetyön aineisto kerättiin sähköisellä Webropol kysely- ja raportointisovelluksella. Tarkoituksena oli löytää vastauksia kolmeen opinnäytetyön tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymysten avulla pyrittiin kartoittamaan 4.-9.-luokkalaisten verkkokiusaamiskokemusten yleisyyttä, aikuisten puuttumista verkkokiusaamiseen sekä tarkemmin kenen aikuisen toimesta mahdolliseen verkkokiusaamiseen on puututtu. Lisäksi haluttiin selvittää oppilaiden toiveita aikuisten roolista verkkokiusaamiseen puuttumisessa.

2 Kiusaaminen

Tässä opinnäytetyössä määritellään ensin kiusaaminen ja sen jälkeen pohditaan tarkemmin verkkokiusaamista vertaisten kiusaamisen muotona. Verkkokiusaaminen linkittyy paljolti perinteiseen kiusaamiseen ja siitä syystä on hyvä ymmärtää kiusaaminen sitä laajempänä käsitteenä. Perinteisessä kiusaamisessa ja verkkokiusaamisessa on paljon yhtäläisyyksiä, mutta muutama merkittävä seikka erottaa ne toisistaan. Sosiaalisen median määrittely ja ymmärtäminen auttaa hahmottamaan verkkokiusaamisen erityispiirteitä.

Kiusaamista on alettu tutkia jo yli 40 vuotta sitten. Silloin se määriteltiin yhden henkilön tai ryhmän suorittamaksi aggressiiviseksi, tarkoituksenmukaiseksi toiminnaksi, joka on toistuvaa sekä pitkäaikaista uhria kohtaan, joka ei pysty tasavertaisesti puolustamaan itseään. Kiusaamista aggressiivisen käytöksen muotona määrittävät kolme kriteeriä: toistuvuus, tarkoituksenmukaisuus sekä vallan epätasapainoisuus. Kiusaaminen on yksi yleisimmistä väkivallan muodoista kouluikäisten joukossa. (Menesini & Salmivalli 2017, 240).

Salmivalli (2010, 112) määrittelee kiusaamisen yhdeksi aggressiivisen käytöksen tyyppiksi, jossa yksittäinen henkilö tai ryhmä hyökkää, nöyryyttää ja/tai jättää ulkopuolelle heikommassa asemassa olevan henkilön suhteessa kiusaajiin. Kiusaaminen on riski erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville lapsille ja nuorille, kuten esimerkiksi heille, joilla on erityistarpeita, pakolais- ja maahanmuuttajataustaisille, syrjäytyneille, vähemmistöihin kuuluville lapsille ja nuorille, ja heille, jotka eroavat jollain tapaa enemmistöstä (Menesini & Salmivalli 2017, 240).

Kiusaaminen sisältää dynaamista vuorovaikutusta kiusaajan ja kiusatun välillä. Kiusaamistilanteissa kiusaaja lisää valtaansa samalla kun kiusattu menettää sitä. Vallan epätasapainon takia kiusatun on vaikea vastata tai käsitellä kiusaamista. (Menesini & Salmivalli 2017, 241; viitattu lähteisiin Menesini, Nocentini, Palladino, Frisén, Berne, Ortega-Ruiz, Calmaestra, Scheithauer, Schultze-Krumbholz, Luik, Naruskov, Blaya, Berthaud & Smith 2012; Swearer & Hymel 2015). Kiusaajan valta-asema voi aiheutua fyysisen vahvuuden epätasapainosta, sosiaalisesta statuksesta ryhmässä tai ryhmän

koosta, jolloin muu ryhmä kääntyy yhtä sen jäsentä vastaan. Kiusaaja voi käyttää tietoa kiusatun heikkouksista, kuten esimerkiksi oppimisvaikeuksista ja kiusatun henkilökohtaisista ominaisuuksista, vahingoittaakseen kiusattua ja saadakseen näin itselleen enemmän valtaa. (Menesini & Salmivalli 2017, 241; viitattu lähteisiin Monks & Smith 2006; Olweus 1993; Smith 2014). Fyysisen epätasapainon lisäksi epätasapaino voi olla myös henkistä tai sosiaalista (Hamarus 2008, 12).

Tutkijat ovat ehdottaneet, että kiusaamiseen motivoisi kiusaajien tavoittelema korkeampi ja vaikutusvaltaisempi status ikätoverien keskuudessa. Mikäli näin on, kiusaamisen pitäisi olla yleisempää niissä ikävaiheissa, kun oma asema ikätoverien keskuudessa nähdään tärkeänä. Yksi tällainen ikävaihe on murrosikä. (Salmivalli 2010, 113). On ehdotettu, että kiusaajilla olisi muita ikätovereita ja varsinkin kiusattuja korkeampi halu tavoitella korkeampaa statusta vertaisten keskuudessa (Sijetsema, Veenstra, Lindenberg & Salmivalli 2009, 57).

Vaikka kiusaamiseen vaikuttaa henkilökohtaiset motiivit, on kiusaajan statuksen tavoitteleminen myös ryhmälähtöistä, sillä status nähdään määrittävän yksilön aseman ryhmän hierarkiassa. Tutkijat ovat huomanneet, että lapsen todennäköisyys olla mukana kiusaamisessa kasvaa, mikäli hän pitää tärkeänä korkeaa statusta ryhmässä, etenkin teini-ikäisten poikien keskuudessa. Björkqvistin, Ekmanin ja Lagerspetzin (1982) 14-16-vuotiaiden parissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että kiusaajat näkevät itsensä vaikutusvaltaisina, mutta he myös pyrkivät olemaan jatkuvasti entistä vaikutusvaltaisempia. Kiusaajat olettivat muiden haluavan heidän olevan dominoivassa asemassa muihin ryhmäläisiin verrattuna. (Salmivalli 2010, 113; viitattu lähteisiin Keltner, Gruenfiel & Anderson 2003, Salmivalli, Ojanen, Haanpää & Peets 2005, Sijetsema, Veenstra, Lindenberg & Salmivalli 2009.)

Kiusaajien suosio näkyy etenkin nuorten keskuudessa. Tutkijat eivät ole löytäneet selitystä, miksi kiusaajat ovat yleensä suosittuja ikätoverien parissa. Yhden selityksen mukaan antisosiaalinen ja huono käytös haastavat aikuisten asettamia sääntöjä ja arvoja, joka herättää ihailua vertaisten joukossa etenkin nuoruuden ikävaiheessa. Tutkimukset ovat kuitenkin huomanneet kiusaajien olevan vertaisten suosiossa jopa 5-8-

vuotiaiden joukossa. (Salmivalli 2010, 114; viitattu lähteisiin Cravita ym. 2004, Juvenen ym. 2003, Rodkin & Farmer 2000, Moffitt 1993, Alsaker & Nägele 2008.)

Toisen teorian mukaan, ne lapset, jotka saavuttavat joko pakottamalla tai hyvien sosiaalisten taitojen avulla ikätovereiden keskuudessa suosittuja materiaalisia ja sosiaalisia tavoitteita (esim. parhaan roolin leikissä tai halutuimman lelun), ovat vertaisensa keskuudessa suosiossa. Etenkin kiusaajaryhmissä suosituimmat lapset osaavat käyttää aggressiivisuutta tehokkaasti. Suurin osa kiusaajista osaa käyttää yhtä aikaa niin aggressiivista käyttäytymistä kuin hyviä sosiaalisia taitoja korkeamman statuksen tavoittelemiseen. (Salmivalli 2010, 114; viitattu lähteisiin Hawley 1999, 2000, Pellegrini ym. 1999, Hawley, Little & Card 2007.)

Tiedetään, että suuri vähemmistö peruskoululaisista on osallisena kiusaamisessa, joko kiusaajina tai kiusattuina tai joissain tapauksissa molempina. WHO:n (World Health Organization) 35 eri maassa toteuttaman tutkimuksen mukaan kiusaamisen uhreja on noin 11% lapsista. Kiusaajien määrä tutkimuksen mukaan on myös noin 11%. Niin kutsuttuja kiusaajakiusattuja, jotka itse kiusaavat vertaisiaan, mutta ovat myös kiusaamisen uhreja, on tutkimusten mukaan 4-5% lapsista. (Salmivalli 2010, 112; viitattu lähteisiin Craig & Harel 2004, Haynie ym. 2001; Nansel ym. 2001.) Tutkimuksissa on huomattu, että kiusaajat kiusaavat eniten silloin, kun kiusaamistilanteille on silminnäkijöitä. Perinteisen kiusaamisen parissa tehty tutkimus osoitti, että 85-88% kiusaamistapauksista tapahtui, kun muita lapsia oli todistamassa kiusaamista. (Salmivalli 2010, 113; viitattu lähteeseen Atlas & Pepler 1998, Hawkins, Pepler & Craig 2001.)

2.1 Verkkokiusaaminen

Sanastokeskus TSK on ohjeistanut vuodesta 2007 lähtien käyttämään termiä *verkkokiusaaminen*, kun viitataan internetissä tapahtuvaan kiusaamiseen. Verkkokiusaamista voi olla esimerkiksi toisten valokuvien levittäminen ja/tai niiden muokkaaminen, pilkkaavan verkkosivun julkaiseminen sekä esiintyminen joko toisen nimellä tai nimimerkillä. (Sanastokeskus TSK 2007, 19.) Verkkokiusaamisen muotoja ovat myös

henkilökohtaisen tiedon varastaminen ja väärinkäyttö, salasanojen varastaminen, nimittely ja kiusaamisen uhrin ohjaaminen sopimattomille sivustoille (Sezer, Sahin & Akturk 2013, 1942). Edellä mainitut esimerkit ovat suoraa verkkokiusaamista. Verkkokiusaaminen voi olla myös epäsuoraa ja välillistä esimerkiksi kolmansien osapuolien hyödyntäminen pilkkaavien kuvien ja viestien levittämisessä suuremmalle yleisölle (Martínez-Ferrer, León-Moreno, Musitu-Ferrer, Romero-Abrio, Evaristo Callejas-Jerónimo & Musitu-Ochoa 2019).

Tutkijoiden joukossa on useita määritelmiä verkkokiusaamiselle. Elledge ym. (2013, 699) esittelevät Hindujan ja Patchin (2009) määritelmän, jonka mukaan verkkokiusaamisella tarkoitetaan kiusatun toistuvaa häiriköintiä tietokoneen, puhelimen tai muun elektronisen välineen kautta. Tutkijat ovat arvioineet, että noin 20-40 % nuorista kohtaa verkkokiusaamista nuoruutensa aikana (Elledge ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Tokunaga 2010). Patchin ja Hindujan (2006) tutkimuksen mukaan 47 prosenttia heidän tutkimukseensa osallistuneista 9-18 vuotiasta lapsista ja nuorista olivat todistaneet verkkokiusaamista viimeisen 30 päivän aikana (Elledge ym. 2013, 699).

Elledgen ym. (2013, 699) mukaan perinteisessä kiusaamisessa ja verkkokiusaamisessa on samankaltaisia piirteitä. Turkkilaisia nuoria tutkineen tutkimuksen mukaan 32% kiusatuista olivat kokeneet kiusaamista niin verkkokiusaamisen kuin perinteisen kiusaamisen muodossa. Samassa tutkimuksessa selvisi, että 26 % kiusaajista olivat harjoittaneet sekä perinteistä kiusaamista että verkkokiusaamista. (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Erdur-Baker 2010.) Verkkokiusaamisen on todettu olevan jatkumo perinteiselle kiusaamiselle (Kwan ym. 2020, 73). Perinteisen kiusaamisen määritelmän tapaan, myös verkkokiusaamisessa kiusaaja aiheuttaa harmia kiusatulle aggressiivisellä käytöksellä. Kiusaajan sekä kiusatun välillä vallitsee vallan epätasapaino, jossa kiusaajalla voidaan nähdä olevan selkeästi enemmän valtaa verrattuna kiusattuun (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Patchin & Hindujan 2006).

Elledgen ym. (2013, 699) mukaan verkkokiusaamisessa ja perinteisessä kiusaamisessa löytyy myös eroja. Toisin kuin perinteisessä kiusaamisessa, verkkokiusaamistapauk-

set ovat näkyvillä muille pidemmän aikaa ja niitä voidaan palata katsomaan uudelleen (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Dooley, Pyzalski & Cross 2009.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että verkkokiusaamistapaukset ovat julkisempia ja säilyvät kiusaajan, kiusatun ja ulkopuolisten ulottuvissa pidempään, kuten esimerkiksi kiusattua herjaavat sosiaalisen median julkaisut.

Verkkokiusaaminen ulottuu myös paikkoihin, kuten kotiin, jonka perinteisen kiusaamisen uhri on voinut kokea olevan kiusaamiselta turvallinen alue (Kwan ym. 2020, 73). Laaksonen, Matikainen ja Tikka (2013, 22) esittelevät danah boydin (2009) verkkokiusaamiseen liittyvän käsitteen ”näkymätön yleisö”. Käsitteellä viitataan verkon käyttäjän ymmärtämättömyyteen siitä, millä laajuudella käyttäjän tuottama sisältö on näkyvissä muille käyttäjille. Ymmärtämättömyydestä johtuen käyttäjän on helppo unohtaa yleisön olemassaolo.

Kiusaajien anonyymius on myös erottava tekijä verkkokiusaamisessa ja perinteisessä, kasvotusten tapahtuvassa, kiusaamisessa. Kun kiusaaja tiedostaa oman anonyymiuksensa, hänen on helpompi etäännyttää itsensä kiusaamisesta ja sen seurauksista. (Elledgen ym. 2013, 699-700; viitattu lähteeseen Kiriakidis & Kavoura 2010). Tästä syystä ne nuoret, jotka eivät osallistu perinteiseen kiusaamiseen kiinnijäämisen pelosta voivat olla mukana verkkokiusaamisessa (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Hemphill, Kotevski, Tollit, Herrenkohl, Toumbourou & Catalano 2012, Tokunaga 2010).

Amerikkalaisten nuorten parissa tehty tutkimus osoittaa, että puolet verkkokiusatuista nuorista ei tiennyt kuka kiusaamisen takana oli (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Bauman 2010). Tutkijat ovat havainneet, että kiusaajan anonyymius saa aikaan verkkokiusaamisen uhreissa pelon tunteita, ahdistuneisuutta sekä vihaa kiusaajaa kohtaan (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteisiin Patchin & Hinduja 2006, Ybarra & Mitchell 2006). Lisäksi verkkokiusaamisen uhrien on raportoitu kokevan surua, toivottomuuden ja voimattomuuden tunteita (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Raskauskas & Stoltz 2007).

Verkkokiusaaminen ei ole sidoksissa paikkaan tai aikaan ja se voi nopeastikin saada suuren yleisön. Näistä verkkokiusaamisen piirteistä johtuen, kiusattujen on perinteistä kiusaamista vaikeampaa välttää tai paeta verkkokiusaamista. (Elledgen ym. 2013, 699.)

Suurin osa verkkokiusaamisesta tehdyistä tutkimuksista eivät ole löytäneet sukupuolieroja verkkokiusaajien ja -kiusattujen välillä (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteisiin Hinduja & Patchin 2008, Li 2006, Patchin & Hinduja 2006, Williams & Guerra 2007). Kuitenkin Waden ja Beran (2011) suorittama tutkimus kanadalaisten nuorten parissa osoitti, että tytöt ovat todennäköisemmin verkkokiusaamisen uhreja. (Ellegen ym. 2013, 699). Myös lasten ja nuorten kokeman verkkokiusaamisen yleisyyden on huomattu vaihtelevan iän mukaan. Vanhempien lasten on huomattu olevan mukana verkkokiusaamisessa enemmän kuin nuorempien lasten (Ellegen ym. 2013, 699; viitattu läheisiin Smith ym. 2008, ybarra & Mitchell 2004). Williamsin ja Guerran (2007) tutkimus osoitti, että verkkokiusaamisen yleisyys nousi korkeimmalle yläkoulun 7. ja 8. luokilla ja kääntyi sitten laskuun nuorten siirryttyä 9. luokalle ja toisen asteen kouluun (Ellegen ym. 2013, 699).

Martínez-Ferrer ym. (2019) esittelevät tutkimuksessaan, että puutteellinen perheensisäinen kommunikaatio on yhteydessä lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen verkossa. Heidän tutkimuksessaan huomattiin, että etenkin autoritaarinen vanhemmuus lisäsi lapsen riskiä osallistua suoraan ja epäsuoraan verkkokiusaamiseen. Autoritaarisella vanhemmuudella viitataan aikuisten käskyjen seuraamiseen perustuvaan kasvatustyyliin (Alatalo, 2020). Sen sijaan positiiviset perheen sisäiset suhteet, kiintymyksen näyttäminen sekä induktiivinen, positiivinen, avoin ja empaattinen perheen sisäinen kommunikaatio vähensivät lapsen todennäköisyyttä osallistua verkkokiusaamiseen. (Martínez-Ferrer ym. 2019.)

Tutkimuksissa on huomattu, että samaan tapaan kuin perinteisessä kiusaamisessa, myös verkkokiusaamisen uhrit kokevat kiusaamisen negatiivisia psykologisia seurauksia. Verkkokiusaamisen on havaittu vaikuttavan kiusatun alhaisempaan itsetuntoon, kohonneeseen masentuneisuuteen, ahdistuneisuuteen ja akateemisiin vaikeuksiin kuten esimerkiksi koulusta myöhästelyyn, huonontuneeseen koulumenestykseen

ja koulupoissaoloihin. (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Tokunaga 2010.) Kwan, Dickson, Richardson, MacDowall, Burchett, Stansfield, Brunton, Sutcliffe ja Thomas (2020, 73) toteavat artikkelissaan verkkokiusaamisella olevan yhteyksiä myös itsemurha-ajatuksiin.

Verkkokiusaamisen erityispiirteet ovat saaneet tukijat pohtimaan, että verkkokiusaamisen seuraukset saattaisivat olla jopa perinteisetä kiusaamista vakavammalla (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteisiin Kiriakidis & Kavoura 2010; Campell 2005). Verkkokiusaamisen voidaan nähdä olevan kansanterveydellinen ongelma sen aiheuttaman huomattavan suurien negatiivisten psykososiaalisten seurausten johdosta (Kwan ym. 2020, 72).

2.2 Sosiaalinen media

Käsitteellä web 2.0 on pyritty kuvaamaan 2000-luvulla tapahtunutta verkon teknistä kehitystä ja sen seurauksia. Käytännössä tämä tarkoittaa joustavampia, laitteistoriippumattomia, suoraan selaimen välityksellä käytettäviä ohjelmia sekä palveluita. (Laaksonen ym. 2013, 13; viitattu lähteisiin O'Reilly 2005, Hintikka 2007, 9). Web 2.0 voidaan määritellä tarkoittamaan internetiin liittyvää teknologista murrosta tai kattokäsitettä webissä menestyneille toimintamalleille ja konsepteille (Kalliala & Toikkonen 2012, 18). Web 2.0 painottaa käyttäjien aktiivisuutta; palvelut hyödyntävät käyttäjien tuottamaa kollektiivista älykkyyttä ja sisällöntuotantoa (Laaksonen ym. 2013, 13; viitattu lähteisiin O'Reilly 2005, Hintikka 2007, 9).

Laaksonen ym. (2013, 14) mukaan Kaplan ja Haenlein (2010, 61) määrittelevät sosiaalisen median web 2.0 tekniselle alustalle rakentuneiksi ryhmiksi verkkopohjaisia sovelluksia, jotka mahdollistavat käyttäjäsosiaalisen luomisen ja jakamisen. Sosiaalista mediaa voidaan kuvata kolmella keskeisellä periaatteella. Ensimmäisen periaatteen mukaan viestintä ei ole institutionalisoitunutta. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalisen median sisältöä tuottavat ja kontrolloivat vakiintuneiden tahojen lisäksi käyttäjät. Toinen sosiaalista mediaa kuvaava piirre on käyttäjien näkeminen aktiivisina toimijoina. Kolmannen periaatteen mukaan sosiaalisen median viestintä on vuorovaikutteista ja verkostoitunutta. Sosiaalisen median nähdään olevan sateenvarjokäsite,

jonka alle kuuluvat käyttäjien tekemät teknologian ja sosiaalisen vuorovaikutuksen sisällöt. (Laaksonen ym. 2013, 14; viitattu lähteisiin Siapera 2012, 202, Lietsala & Sirkkunen 2008).

Laaksonen ym. (2013, 16) kuvailevat sosiaalista mediaa käsitteenä laajaksi ja aikasidonnaiseksi. Sosiaalisen median sivustot muuttuvat ja kehittyvät jatkuvasti. Sosiaalisen median määrittelyä on pyritty helpottamaan erilaisten luokittelujen avulla. Kuusi keskeisintä sosiaalisen median luokkaa ovat; yhteistuotanto (esim. Wikipedia), verkostoitumis- ja yhteisöpalvelut (esim. Facebook), sisältöjen jakamiseen keskittyvät alustat (esim. YouTube), blogit ja mikroblogit, virtuaalimaailmat (esim. pelit) ja verkkokeskustelut (esim. Jodel). (Laaksonen ym. 2013, 15; viitattu lähteisiin Kaplan & Haenlein 2010, Lieksala & Sirkkunen 2008, Luoma-aho 2010).

Kallialan ja Toikkasen (2012, 18) esittelevät Jussi-Pekka Erkkolan määritelmän, jonka mukaan sosiaalisen media on eräänlainen prosessi, jonka keskiössä ovat yksilöiden ja ryhmien rakentamat yhteiset merkitykset sisältöjen, yhteisöjen ja teknologian avulla. Jussi-Pekka Erkkola määrittelee sosiaalisen median yksinkertaisuudessaan verkon avulla tapahtuvaksi julkiseksi keskusteluksi, tiedonrakenteluksi ja jakamiseksi.

2.3 Kiusaamiseen puuttuminen

Yhdistyneiden kansakuntien julkaisema Lasten oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltioita puuttumana kiusaamiseen. 19 artiklan mukaan ”sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai hyväksikäytöltä” (LOS 1959, artikla 19).

Lasten oikeuksien sopimus kehottaa kasvattamaan ja kouluttamaan lapsia kiusaamisenvastaisiin asenteisiin. ”Lapsen koulutuksessa tulee pyrkiä lapsen valmistamiseen vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa ymmärryksen, rauhan, suvaitsevai-

suuden, sukupuolten välisten tasa-arvon ja kaikkien kansakuntien, etnisten, kansallisten ja uskonnollisten ryhmien sekä alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden välisen ystävällisyyden hengessä” (LOS 1959, artikla 29 d)).

Suomen laissa on myös säännelty kiusaamiseen puuttumista. Perusopetuslain mukaan jokaisella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (POL 628/1998, 29 §). Perustusopetuslaki määrittelee myös oppilaiden velvollisuuksia, joihin kuuluu asiallinen käyttäytyminen (POL 628/1998, 35 §). Kiusaamattomuuden voidaan ajatella olevan osa asiallista käyttäytymistä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhuoltosuunnitelmassa on oltavana kirjattuna suunnitelma opiskelijoiden kiusaamiselta suojaaminen (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 13 §). Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki vaatii siis myös ehkäisemään ja puuttumaan kiusaamiseen. Lastensuojelulain voidaan nähdä velvoittavan puuttumaan kiusaamiseen, sillä sen tarkoituksena on turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön. Lisäksi lastensuojelulla turvataan lasten oikeus monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 1 §.)

Suomen rikoslain mukaan, jokainen 15 vuotta täyttänyt henkilö on rikosoikeudessa vastuussa (Rikoslaki 39/1889, 2 c luku, 4 §). Kiusaaminen voi rikoslain mukaan täyttää jossain tapauksissa rikoksen merkit esimerkiksi kunnianloukkauksena tai pahoinpitelynä. Pahoinpitelyllä tarkoitetaan rikoslaissa sellaista tekoa, jossa vahingoitetaan toisen terveyttä, aiheutetaan kipua tai saadaan toinen tiedostomattomaan tilaan (Rikoslaki 39/1889, 21 luku, 5 §). Verkkokiusaamisesta voidaan tuomita kunnianloukkaus syyte, jos toisesta esittää valheellista tietoa tai vihjauksia niin, että se aiheuttaa kärsimystä tai vahinkoa tai jos se halventaa toista (Rikoslaki 39/1889, 24 luku, 9§).

Yleisiä tapoja koulussa puuttua kiusaamiseen ovat kiusaajan rankaiseminen viemällä häneltä etuoikeuksia, määräämällä jälki-istuntoa sekä joissain tapauksissa erottamalla koulusta (Veenstra, Linderberg, Huitsing, Sainio & Salmivalli 2014, 1; viitattu lähteeseen Anderson & Kincaid 2005). Myös kiusatun voimaannuttaminen on yksi

tapa puuttua kiusaamiseen (Veenstra ym. 2014, 1; viitattu lähteeseen Fox & Boulton 2003). Sovittelua kiusaajan ja kiusatun välillä on pyritty myös hyödyntämään kiusaamistapauksissa (Veenstra ym. 2014, 1; viitattu lähteeseen Pikas 2002).

3 Keskilapsuuden ja nuoruuden kehitystehtävät

10-16-vuotiaat voidaan jakaa iän perusteella kahteen ikävaiheeseen; keskilapsuuteen ja nuoruuteen (Nurmi ym. 2014, 149). Etenkin lapsia tutkittaessa on tärkeä kiinnittää huomio lasten kasvukontekstiin. Kun tarkastellaan tutkimuksen tuloksia, on syytä olla tietoinen, mitkä tuloksista selittyvät lapsuuden ja nuoruuden kehitystehtäviin kuuluvina ja mitkä tulokset johtuvat yksilöllisistä eroista. Lapsia ja nuoria tutkittaessa on eettisesti oikein olla perillä jokaiseen ikävaiheeseen liittyvistä kehitystehtävistä. (Valli 2018, 185.)

Robert Havighurst (1948) on määritellyt kehitystehtävät normatiivisiksi odotuksiksi, jotka kohdistuvat eri-ikäisiin ihmisiin. Havighurst ajatteli, että ihmisiin kohdistuvat odotukset ja haasteet muuttuvat ihmisen kasvettua ja kehitystehtävissä onnistuminen on hyvinvoinnin ja myöhemmän positiivisen kehityksen pohja. (Nurmi ym. 2014, 149.)

3.1 Keskilapsuus

Nurmi ym. (2014, 77) määrittelevät keskilapsuuden ajoittuvan ikävuosiin 7-12. Keskilapsuuden aikana lapset siirtyvät kotoa laajempiin sosiaalisiin konteksteihin kuten kouluun ja erilaisiin harrastustoimiin. Tämä siirtyminen vaikuttaa lasten kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen ja lapsen tulee sopeutua uuteen rooliinsa koululaisena.

Erik H. Eriksonin mukaan keskilapsuuden kehitystehtävään kuuluu positiivisen käsityksen muodostuminen omasta minäkäsityksestä, kyvyistä ja osaamisesta suhteessa alemmuuden tunteeseen. Myönteinen minäkäsitys sekä tavoitteellinen ja toiveikas oppiminen suojaavat lasta käyttäytymisongelmilta. Lapset, joilla on negatiivinen minäkäsitys, ovat muita lapsia alttiimpia sisäänpäin ja ulospäin suuntautuneille tunne-

elämän ongelmille kuten ahdistuneisuudelle, käytösongelmille ja aggressiiviselle käytökselle. Mikäli lapsi ei onnistu myönteisen minäkäsityksen muodostamisessa, on se uhka lapsen älylliselle ja emotionaaliselle kehitykselle. Kielteinen minäkäsitys vaikuttaa myös negatiivisesti lapsen tuntemaan hyvinvointiin ihmissuhteissa. (Nurmi ym. 2014, 78).

Piaget'n mukaan keskilapsuudessa lasten ajattelussa tapahtuu kehitystä. Lapset irtautuvat välittömistä aistihavainnoista ja he pystyvät pitämään mielessä useita tilanteeseen liittyviä piirteitä. Lapset alkavat ajatella representaatioiden eli mielessä olevien sisäisten edusten avulla. Tätä kehitystehtävää Piaget kutsuu konkreettisten operaatioiden vaiheeksi. Konkreettisten operaatioiden vaiheessa lapsen ajatteluun tulee joustavuutta ja ongelmia ratkaistessaan lapsi pystyy harkitsemaan erilaisia vaihtoehtoja. (Nurmi ym. 2014, 89.)

Piaget'n mukaan keskilapsuudessa tapahtuu myös toinen merkittävä muutos ajattelutavoissa. Keskilapsuudessa lapset luopuvat egosentrisyydestä ja pystyvät ottamaan huomioon paremmin toiset ihmiset. Kuitenkin vasta keskilapsuuden loppupuolella lapset pystyvät näkemään vuorovaikutustilanteen kolmannen henkilön näkökulmasta. (Nurmi ym. 2014, 90-91.)

Tunteiden säätelytaidot kehittyvät keskilapsuuden aikana. Kymmenenteen ikävuoteen mennessä lapset ovat oppineet käyttämään erilaisia tunteiden säätelytaitoja. Tunteiden säätely auttaa pitämään mielen- ja tunteiden tasapainon toimintakykyä yllä käsittelemällä lapsessa heränneitä tunteita. Tunteiden säätelyn opettelemisessa auttaa, kun aikuiset keskustelevat lapsen kanssa tunnekokemuksista. (Nurmi ym. 2014, 118-119.) Tästä syystä kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja niistä keskustelu on tärkeää. Se kehittää lasten tunteiden säätelyä ja voi ehkäistä kiusaamiseen tulevaisuudessa.

Toverisuhteilla on tärkeä merkitys keskilapsuuden kehityksessä. Toverisuhteet kehittävät lasten sosiaalisia ja toiminnallisia taitoja, jotka voivat liittyä esimerkiksi fyysisiin suorituksiin, itsenäisyyteen ja kielelliseen kehitykseen. Toverit opettavat myös yhteisiä moraalisia sääntöjä. Lapsi oppii ymmärtämään toisten näkökulmaa ja toverit tukevat lapsen oikeudenmukaisuuden kehitystä. (Nurmi ym. 2014, 122.) Kiusaaminen

eristää lapsen tovereista ja vaikuttaa negatiivisesti sosiaalisten ja toiminnallisten taitojen kehitykseen.

Banduran sosiaalisen oppimisen teorian mukaan lapset oppivat kaikenlaisen käyttäytymisen, myös moraalisen, mallioppimisen kautta. Aikuiset opettavat omalla esimerkillään lapsille esimerkiksi millaista on sopiva käytös ja kielenkäyttö. Bronfenbrenner ekologisen systeemiteorian mukaan lapsen kehitys tapahtuu lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lasta ympäröi erilaisten ympäristöt kuten koti, koulu, kulttuuri ja yhteiskunta. (Kuther 2019.) Banduran ja Bronfenbrennerin teorioiden mukaan aikuisilla on iso rooli opettaessa lasta kiusaamisen vastaiseen käytökseen ja aikuisen puuttuminen kiusaamiseen on tärkeää lapsen oman kehityksen kannalta.

3.2 Nuoruus

Turunen (2005, 113) määrittelee nuorisoiän sijoittuvan ikävuosille 13-21. Nuoruudessa ajattelutaidot kehittyvät merkittävästi. Ajattelu on aikaisempaa abstraktimpaa, yleisemmällä tasolla tapahtuvaa ja tulevaisuuteen suuntautuvaa. Piaget kuvasi tätä ajattelun kehitystä siirtymisenä abstraktisformaaliin ajatteluun. Siirtyminen tapahtuu noin 11-12 vuoden iässä. Ajattelun kehittyminen liittyy vahvasti nuoruudessa tapahtuviin minäkuvan, maailmankuvan, moraalien ja tulevaisuuden suunnittelua koskeviin muutoksiin. (Nurmi ym. 2014, 146-147.)

Keskilapsuudesta eroten nuorten minäkuva on yleisluontoisempi konkreettisten asioiden sijaan. Minäkuvan muuttuminen auttaa nuorta käsittämään kuvaa itsestään aktiivisena toimijana. Nuori luo minäkuvaa saamastaan palautteesta ja hänen sosiaalisen asemansa pohjalta. Tätä kutsutaan identiteetin kehitykseksi. (Nurmi ym. 2014, 146-159.) Kiusaamisella voi olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia nuoren identiteetin kehitykselle.

Moraalin kehityksen myötä nuoret ymmärtävät toisen osapuolen näkökulmaa entistä paremmin. He ymmärtävät, että joku voi olla samasta asiasta eri mieltä kuin he itse. Moraalin kehitys vaikuttaa nuorten toimintaan, joka näkyy mm. toisten auttamisen ja

huomioon ottamisen lisääntymisenä. (Nurmi ym. 2014, 147.) Nuoruudessa tapahtuvan ajattelun ja moraalien kehittymisen näkökulmasta voitaisiin olettaa, että kyselyn tuloksista ilmenee kiusaamisen väheneminen ylemmillä luokilla.

Nuoruuden psyykkissosiaalisen kehityksen pohjan luovat puberteetti sekä sosiaalisten suhteiden ja ajattelutapojen muutos. Vaikka tovereiden rooli keskilapsuudessa on suuri, se korostuu entisestään nuoruudessa. Nuorten tovereilla on suuri vaikutus nuoren käyttäytymiseen ja ajatteluun. (Nurmi ym. 2014, 148-150.) Nuoret viettävät paljon aikaa toveriryhmissä, joissa vallitsee samanlaiset normit, mallioppiminen ja ryhmän painostus yhteisten pelisääntöjen noudattamiseen. Tästä syystä ikätovereilla voi olla suuri vaikutus nuoren käyttäytymiseen ja ratkaisuihin. (Nurmi ym. 2014, 167.)

Nykyään sosiaalisella medially on suuri vaikutus siihen, miten nuoret oppivat sosiaalisia ja kulttuurillisia käytänteitä sekä normeja. Ellen Helsperin (2012, 406) mukaan, digitaalisen teknologian ja siihen kuuluvan sosiaalisen median käyttö kerryttää käyttäjien kulttuurillista, sosiaalista ja henkilökohtaista pääomaa. Kulttuurisella pääomalla Helsper viittaa mm. nuoruuden kehitystehtäviinkin kuuluvan identiteetin kehitykseen ja sosiaalinen pääomaan liittyy esim. nuorten verkostojen kasvuun. Henkistä pääomaa käyttäjät saavat sosiaalisessa mediassa tapahtuvasta itsensä toteuttamisesta ja mielekkästä vapaa-ajasta. (Karakainen & Karakainen 2018, 367.) Nykyään sosiaalinen mediaa ja sen käyttö määrittelee paljon Havighurstin luomia nuoruuden kehitystehtävien toteutumisia ja verkkokiusaamisella voi olla negatiivinen vaikutus kehitystehtävissä onnistumiseen.

4 Yhteistyötahot

4.1 Perusasteen ylä- ja alakoulu

Tässä opinnäytetyön yhteistyötahoina toimivat Ylivieskan kaupungin perusopetuksen yksi yläkoulu ja yksi alakoulu. Ylivieskan kaupungin perusopetuksen arvoihin kuuluu jokaisen oppilaan ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden arvostaminen, jokaisen oppilaan oikeus onnistumisiin koulutöissä ja oikeus hyvään opetukseen, yhteistyö koulun ja kodin kanssa oppilaiden oman arvoperustan rakentamisessa sekä kasvun tukeminen

ihmisyteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Perusopetuksen kerrotaan rakentuvan elämän sekä ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Perusopetuksessa painotetaan kestäväen kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen tärkeyttä. (Perusopetuksen arvot ja tavoitteet.)

Opinnäytetyössä mukana olleessa yläkoulussa opiskelee yhteensä noin 600 oppilasta ja alakoulussa 178 oppilasta (Ylivieskan koulut). Opinnäytetyöhön valittiin 4.-6.-luokkalaiset alakoulusta ja 7.-9.-luokkalaiset yläkoulusta sen perusteella, että tutkimustuloksia voitaisiin verrata Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamaan Koulu-terveyskyselyyn, johon osallistui Ylivieskan peruskoulujen 4., 5., 8. ja 9. luokat (Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019 Tutkimuksen toteutus.)

4.2 Oppilas- ja opiskelijahuolto

Ylä- ja alakoulun lisäksi yhteistyötahona opinnäytetyössä toimi Ylivieskan kaupungin oppilas- ja opiskelijahuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan hyvän oppimisen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden ylläpitämistä ja edistämistä. Oppilashuollon tarkoituksena on ensisijaisesti toimia ennaltaehkäisevästi. Psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut kuuluvat oppilashuollon tarjomiin palveluihin. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3§.)

Ylivieskan kunta tarjoaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluina yhteisöllistä sekä yksilökohtaista opiskeluhuoltoa. Yhteisöllinen opiskelijahuollon tehtäviin kuuluu seurata, arvioida ja kehittää hyvinvointia niin koko koulu yhteisössä kuin oppilasryhmissäkin. Kouluympäristön hyvinvoinnin terveellisyydestä, esteettömyydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen ovat osa yhteisöllistä oppilashuoltoa. (Oppilas- ja opiskelijahuolto OHL 3§.)

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan yksittäisille oppilaille tarjottavia palveluita ja tukea. Yksilöllistä tukea oppilashuollossa voivat tarjota psykologi, kuraattori, kouluterveydenhoitaja, lääkäri sekä monialainen asiantuntijaryhmä. Lisäksi yksilökoh-

taiseen oppilashuoltoon kuuluu pedagoginen tuki. Ylivieskan kaupungin jokaisella kuuraattorilla on asiakkaanaan useamman koulun oppilaat. (Oppilas- ja opiskelijahuolto OHL 3§.)

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja siihen puuttumisesta aikuisten osalta. Opinnäytetyön tuloksista mukana ollut kunta saa tarkempaa tietoa oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja sen yleisyydestä. Saatua tietoa voidaan hyödyntää verkkokiusaamiseen puuttumisen kehittämistoimissa esimerkiksi yhteisöllisessä oppilas- ja opiskelijahuollossa.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, kuinka yleistä lasten ja nuorten kokema verkkokiusaaminen on, missä sosiaalisen median applikaatiossa kiusaaminen on tapahtunut, onko siihen puututtu aikuisten taholta ja jos on, kuka siihen on puuttunut ja miten lapset toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen. Lisäksi tutkimuksen tuloksista voidaan nähdä, vaikuttaako lasten ikä verkkokiusaamisen kokemusten määrään.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Kuinka yleistä 4.-9. luokkalaisten oppilaiden kokema verkkokiusaaminen on?
2. Onko verkkokiusaamiseen puututtu aikuisen toimesta ja jos on puututtu, kuka on puuttunut?
3. Miten oppilaat toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen?

5.2 Opinnäytetyön kohderyhmä

Opinnäytetyön perusjoukko eli kohdejoukko oli Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaat (Karjalainen 2015, 17). Alakoululla opinnäytetyön tutkimukseen osallistui koulun 4., 5. ja 6. luokka. Yläkoululla koulun rehtori valitsi satunnaisesti tutkimukseen

mukaan yhden 7. luokan, yhden 8. luokan ja yhden 9. luokan. Opinnäytetyön toteuttaja ei tiennyt, mitkä luokat opinnäytetyöhän arvottiin mukaan. Yhteensä kysely lähetettiin 134:lle oppilaalle ja kyselyyn vastasi (n=) 99 oppilasta.

Kysely oli tarkoitus suorittaa ohjatusti, jolloin tutkija olisi ollut paikan päällä oppilaiden vastattaessa kyselyyn. Tällöin, mikäli oppilaille olisi herännyt kysymyksiä kyselyyn tai opinnäytetyöhän liittyen, he olisivat voineet kysyä asiaa suoraan opinnäytetyön tekijältä. Näin ei kuitenkaan voitu toimia koulujen mentyä äkillisesti kiinni yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi. Kysely päätettiin lähettää oppilaille sähköisesti Wilman kautta. Tilanne vaikutti opinnäytetyön toteutukseen ja lopputulokseen, jota pohditaan lisää opinnäytetyön loppuosassa.

5.3 Aineiston kerääminen

Opinnäytetyön tarvetta ja toteutusta suunniteltiin yhdessä oppilashuollon kahden kuraattorin kanssa. Opinnäytetyön otannaksi valikoitui yksi alakoulu ja yksi yläkoulu sen perusteella, missä suunnitteluvaiheessa olleet kuraattorit itse työskentelivät. Koulukuraattorit välittivät lupakyselyn vanhemmille Wilman kautta (ks. liite 2) viikko ennen kyselyn toteuttamista. Yläkoululla kuraattori ja alakoululla koulun opettaja välittivät saatekirjeen (ks. liite 3) ja opinnäytetyön kyselyn (ks. liite 1) oppilaille maaliskuun puolessa välissä viikolla 12. Parin päivän päästä tästä kuraattori ja opettaja lähettivät muistutusviestin oppilaille Wilman kautta. Opinnäytetyön kysely lähetettiin 134:lle oppilaalle, joista kyselyyn vastasi 99 oppilasta.

Opinnäytetyö toteutettiin pääosin kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena. Määrällinen tutkimus vastaa kysymyksiin, kuinka paljon ja miten usein. Määrällisen tutkimuksen tarkoitus on käsitellä tutkittavia asioita ja ominaisuuksia yleisellä tasolla ja yleensä numeroilla kuvaten. (Vilkkä 2007, 13). Opinnäytetyössä hyödynnettiin myös kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta avointen kysymysten osalta. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on löytää ja paljastaa uusia näkökulmia (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisessa tutkimuksessa vastaaja voi vapaasti tuottaa oman käsityksen tutkittavasta asiasta (Valli 2018, 212).

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui sähköinen kysely. Kyselylomaketta käytetään yleensä, kun havaintoyksikkönä ovat ihmiset ja tutkimuksen kohteena ovat esimerkiksi asenteet, mielipiteet ja arvot. Mikäli tutkittavia on paljon ja tutkimuksen aihe on henkilökohtainen, kysely sopii hyvin aineistonkeruutavaksi. (Vilka 2007, 28). Tutkimukset ovat osoittaneet, että tutkittavien on sitä helpompi myöntää itseä koskevia arkaluontoisia asioita, mitä etäisemmäksi haastattelu koetaan (Laaksonen ym. 2013, 69). Tästä syystä kysely sopii hyvin verkkokiusaamiskokemusten kartoittamiseen.

Sähköisten kyselyjen etu on niiden edullisuus ja helppous. Sähköinen kysely säästää työaika, sillä se tallioi vastaukset suoraan sähköiseen muotoon (Laaksonen, ym. 2013, 112.) Aineisto käännetään suoraan sähköisiksi tiedostoiksi ja näin tutkija välttyy virheiltä, jotka voivat syntyä aineiston syöttövaiheessa sähköiseen muotoon (Valli 2018, 101). Kun yhteiskunnallinen tilanne muuttui, eikä kyselyä voitu toteuttaa ohjautusti kouluissa, sähköisen kyselyn etu oli, että sitä voitiin silti hyödyntää lähettämällä oppilaille linkki kyselyyn.

Tutkimuksen mukaan verkkokyselyyn vastaavat aktiivisimmin 15-25-vuotiaat kun taas vähiten vastausinnostusta esiintyy vanhempien ihmisten keskuudessa (Valli 2018, 120). Sähköinen kysely valittiin aineistonkeruumenetelmäksi valitulle otokselle, sillä tutkimus oli tarkoitus suorittaa kouluympäristössä, missä hyödynnetään paljon sähköisiä laitteita ja oppilaat ovat motivoituneita, innostuneita ja tottuneita käyttämään elektronisia välineitä. Vuonna 2013 toteutetussa suomalaisessa tutkimuksessa ainoastaan viidellä prosentilla tutkimukseen osallistuneista perheistä ei ollut pääsyä internettiin. 86 prosentilla perheistä oli käytössä vähintään yksi kannettava tietokone ja kännykkä löytyi jokaisesta perheestä (Noppari 2013, 14.) Vuoteen 2020 mennessä internettiin on todennäköisesti pääsy suuremmalla osalla perheistä, kuin vuonna 2013.

Tutkittavia on tärkeä informoida tutkimuksesta sekä tutkimusaineiston käsittelystä ja kohtalosta (Kuula 2006, 99). Viikko ennen kyselyn suorittamista vanhemmille lähetettiin Wilman kautta tietoa opinnäytetyöstä ja heitä pyydettiin ottamaan yhteyttä joko oppilaan omaan opettajaan tai kuraattoriin, mikäli he eivät halunneet lapsensa osallistuvan opinnäytetyöhön (ks. liite 2).

Viikon päästä vanhemmille lähetetystä Wilma-viestistä viestit tarkistettiin ja niille oppilaille, joiden vanhemmat eivät olleet kieltäneet opinnäytetyöhön osallistumista, lähetettiin Wilmassa saatekirje (ks. liite 3) ja linkki sähköiseen kyselyyn. Saatekirjeessä tuotiin esiin vastaamisen vapaaehtoisuus ja nimettömyys sekä ohjeistettiin oppilaita olemaan yhteydessä omaan opettajaan tai oppilashuoltoon, mikäli heille herää kysymyksiä tai huolta liittyen verkkokiusaamiseen. Tällä haluttiin varmistaa lapsilähtöinen ja turvallinen opinnäytetyön toteutus. Yksikään vanhempi ei ollut kieltänyt opinnäytetyön kyselyyn osallistumista, joten kaikille otoksessa mukana olleille oppilaille voitiin lähettää saatekirja ja linkki kyselyyn.

Sähköinen kysely luotiin Webropol kysely- ja raportointisovelluksella. Kysely oli puolistrukturoitu kyselylomake, joka sisälsi avoimia kysymyksiä (ks. liite 1). Sähköisessä kyselyssä voidaan varmistaa, ettei vastaaja pääse eteenpäin ennen kuin on vastannut tiettyihin kysymyksiin (Valli 2018, 102). Opinnäytetyön sähköisessä kyselyssä pakollisia kysymyksiä olivat taustakysymykset sekä kysymykset, jotka kartoittivat tietoa ovatko vastaajat tulleet verkkokiusatuksi, verkkokiusanneet itse toisia tai nähneet muita kiusattavan sosiaalisessa mediassa. Lisäksi pakollinen kysymys oli, millä tavoin vastaajat toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen. Pakolliset kysymykset oli merkattu *-merkillä. Kyselyssä ei päässyt eteenpäin, mikäli pakollisiin kysymyksiin ei vastannut. Kysely oli kuitenkin mahdollista keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Näin varmistettiin, että tutkimuskysymyksiin saadaan mahdollisimman paljon vastauksia.

Kyselyyn vastaaminen oli täysin nimetöntä ja taustakysymyksiä kyselyssä olivat ainoastaan vastaajan sukupuoli ja luokka-aste. Valmiilla vastausvaihtoehdoilla ja monivalintakysymyksillä kartoitettiin verkkokiusaamiskokemuksia. Monivalintakysymyksellä selvitettiin mm. missä sosiaalisen median applikaatiosta mahdollinen verkkokiusaaminen on tapahtunut. Applikaatiovaihtoehdot olivat: Instagram, Snapchat, WhatsApp, YouTube, TikTok ja Facebook. Lisäksi kyselyyn lisättiin vastausvaihtoehdoksi tietokone-, puhelin- tai konsolipeli ja vastaajille annettiin vaihtoehto myös itse nimetä applikaatio, jossa mahdollinen kiusaaminen oli tapahtunut.

Vastausvaihtoehdot rajattiin edellä mainittuihin vaihtoehtoihin Andersonin ja Jingjing (2018) tutkimuksen mukaan, jonka tuloksista ilmeni, että YouTube, Instagram Snapchat ovat suosituimpia sovelluksia nuorten keskuudessa. Lisäksi heidän tutkimuksestaan kävi ilmi, että noin puolet tutkimukseen osallistuneista 13-17 vuotiasta nuorista käytti Facebookia. Kwan ym. (2020, 73) toivat myös esille tutkimuksessaan Snapchatin ja Instagramin suosion nuorten keskuudessa. YK:n julkaisemassa artikkelissa nuoret raportoivat kokevansa eniten verkkokiusaamista Facebookissa, Instagramissa, Snapchatissa (A third of young people polled by UN, report being a victim of online bullying, 2019.) TikTok ja WhatsApp lisättiin vaihtoehtoiksi omien havaintojen pohjalta.

Likertin asteikkoa hyödynnettiin kysymyksessä, jossa selvitettiin mitä verkkokiusaamiselle tapahtui aikuisen puuttuttua siihen. Likertin asteikkoa käytetään yleisesti mittaessa mielipiteitä ja asenteita ja siinä vastaajalle annetaan useampi vaihtoehto. Kyselyn lopussa oli avoin kysymys liittyen verkkokiusaamiseen puutumiseen. (Valli 2018, 106-114.)

Toisen opinnäytetyöhän osallistuneen koulun yksi opettajista tarkisti sähköisen kyselyn kysymysten muotoilussa ennen kyselyn varsinaista käyttöönottoa. Näin varmistettiin, että kysymykset oli muotoiltu ymmärrettävästi myös nuorimmille kyselyyn vastaavista oppilaista. Kyselyn testasi ennakkoon kohderyhmään kuuluva nuori, joka ei kuulunut opinnäytetyön otokseen. Kyselyyn oli aikaa vastata 4 päivää.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan kysely oli tarkoitus toteuttaa opinnäytetyöhön valituissa kouluissa koulujen jokaiselle 4.-9. luokalle ja saadut tulokset analysoida SPSS-tilastointiohjelmalla. Tällöin otos olisi ollut suurempi ja tilasto-ohjelman käyttö olisi ollut siksi välttämätöntä analysointivaiheessa. Keväällä 2020 ei ollut saatavilla opetusta SPSS-tilastointiohjelman käyttöön, joten siitä jouduttiin luopumaan ja samalla supistamaan otos pienemmäksi siten, että kysely suoritettiin yhdellä luokalla jokaista 4.-9.-luokka-astetta kohden. Pienemmän otoksen vastaukset olivat tällöin mielekkäämpi analysoida käsin.

5.4 Aineiston analysointi

Aluksi määrällistä aineistoa tarkasteltiin tutkimalla Webropol kysely- raportointisovelluksen luomia kaavioita ja kuvaajia aineiston muuttujista (Almonkari 2007, 75).

Huomiota kiinnitettiin prosentti- ja kappalemääriin.

Määrällisen aineiston analysointi on jaettu kolmeen vaiheeseen. Vaiheet ovat lomakkeiden tarkistus, aineiston muuttaminen käsiteltävään muotoon ja tallennetun aineiston tarkistus. Lomakkeiden tarkastus alkaa vasta, kun kyselyyn vastaamisen määräaika umpeutuu. Asiattomasti täytetyn lomakkeet sekä asiattomat vastaukset poistetaan. (Vilka 2007, 105-106.) Opinnäytetyön vastauksien tarkistuksessa poistettiin muutama asiaton kommentti. Kesken jääneitä lomakkeita ei vastauksissa ollut.

Tutkimuksen kadon määrittely on tärkeä osa aineiston tarkistusta. Kadolla tarkoitetaan puuttuvien tietojen määrää. (Vilka 2007, 106-107.) Tässä opinnäytetyössä kato oli kooltaan 46 vastausta. Kysely lähetettiin 134 oppilaille, joista siihen vastasi 99 oppilasta. Jokaiselta luokalta jätti vastaamatta noin 5 oppilasta, joten otos ei ollut systemaattisesti vinoutunut. Systemaattisella vinoutumalla tarkoitetaan tässä tapauksessa esimerkiksi sitä, että jokin luokka-aste olisi yli- tai aliedustettuna. (Vilka 2007, 110.)

Seuraava vaihe on aineiston muuttaminen käsiteltävään muotoon. Opinnäytetyössä hyödynnettiin Webropol kysely- ja raportointisovellusta. Webropol työkalu luo ja ryhmittelee vastauksista kaavioita ja kuvaajia. Tähän vaiheeseen kuuluu lomakkeiden numerointi (Vilka 2007, 111). Webropolilla täytetyt kyselyt olivat täysin anonyymejä, joten numerointia ei suoritettu. Mikäli vastaukset olisi syötetty sähköiseen aineiston analysointiohjelmaan, numerointi olisi ollut välttämätöntä.

Viimeinen vaihe on aineiston tarkastus. Tässä vaiheessa tarkastetaan, ovatko muuttujien nimet ja arvot oikein. (Vilka 2007, 114.) Tämän opinnäytetyön vastauksia ei syötetty erilliseen sähköiseen aineiston analysointiohjelmaan, joten aineiston tarkastus tapahtui varmistamalla, että Webropolissa oli nimetty oikein jokainen muuttuja. Tulokset ovat kuvattuna kaavioissa prosentuaalisesti tai kappalemäärittäin.

Avoimet kysymykset analysoitiin luokittelemalla vastaukset erillisiin luokkiin (Vilkkä 2007, 115). Analysointitapa oli aineistolähtöinen eli induktiivinen (Almonkari 2007, 76). Avoimeen kysymykseen saatiin vastauksia 99 kappaletta. Ennen luokittelua kaikki vastaukset luettiin läpi. (Valli 2018, 273). Lähiluvun jälkeen mietittiin, mitä asioita ja teemoja vastausten pohjalta nousee (Almonkari 2007, 76).

Seuraavassa vaiheessa teemoja yhdisteltiin isompiin luokkiin. Aineiston tiivistämisestä puhutaan, kun yhdistellään luokkia. Tällä viitataan toisiaan lähellä olevien vastausten yhdistämiseen saman luokan alle. Luokittelussa ei ole tarkoitus tiivistää aineistoa mahdollisimman pieneen määrään luokkia, sillä silloin on vaarana, että tietoa katoaa. (Valli 2018, 273).

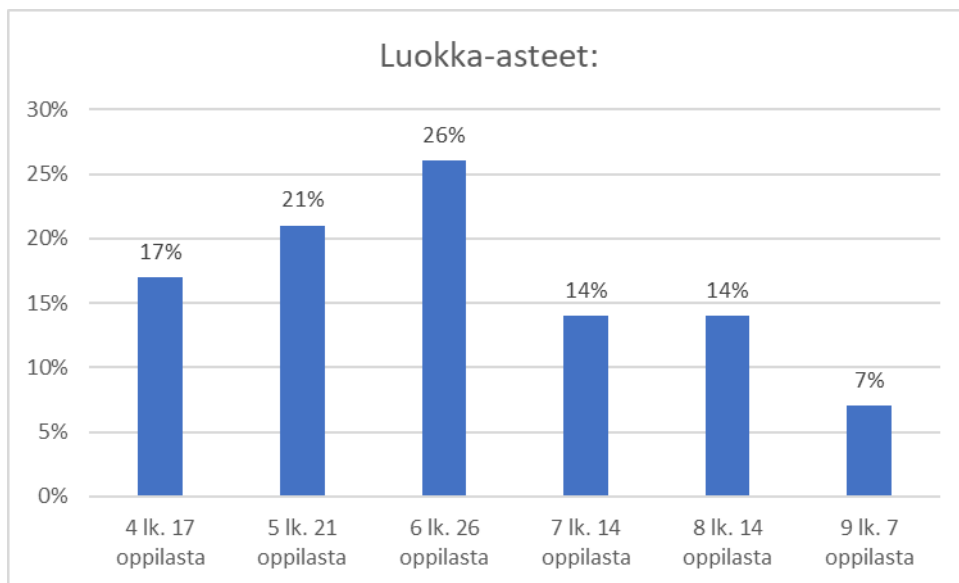
Avoimella kysymyksellä kartoitettiin vastaajien omia mielipiteitä siitä, miten he toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen. Vastaukset pystyttiin jakamaan yhdeksään eri luokkaan. Luokat olivat: en osaa sanoa, lapsen tai nuoren puhelimen takavarikointi, aikuiset selvittävät verkkokiusaamisen, aikuisten harkittu puuttuminen, lasten ja nuorten elektronisten välineiden käytön seuraaminen, yhteydenotto verkkokiusaajan huoltajiin, yhteydenotto verkkokiusaajaan, verkkokiusaamisesta puhuminen verkkokiusaamisen uhrin kanssa ja yhteydenotto viranomaisiin esimerkiksi poliisiin, kuraattoriin tai rehtoriin.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Pääluokka
"Puhumalla kiusaajan vanhempien kanssa aihe läpi."	Verkkokiusaamisesta puhuminen kiusaajan huoltajien kanssa	Yhteydenotto verkkokiusaajan huoltajiin
"katsoa että oma lapsi noudattaa somen ikärajoja. Monen paikan ikäraja on 13 ja siellä huomaa reilusti nuorempia ja heitä monesti haukutaan siellä eikä suurin osa heistä osaa edes käyttäytyä siellä vaan haukkuvat muita."	Sosiaalisen median applikaatioiden ikärajojen noudattamisen seuraaminen.	Lasten ja nuorten elektronisten välineiden käytön seuraaminen

Taulukko 1. Esimerkki avointen kysymysten vastausten luokittelusta.

6 Tutkimustulokset

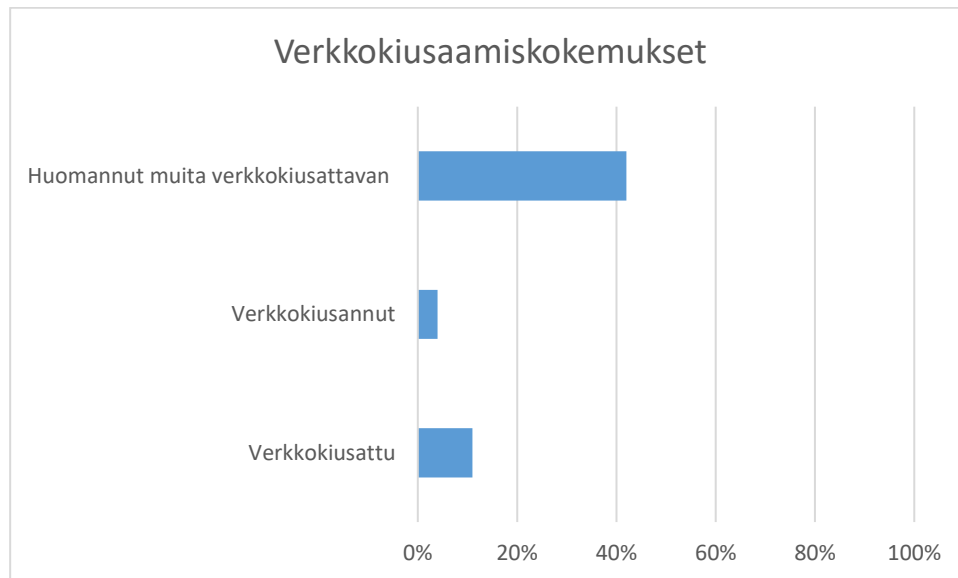
Tässä luvussa esitellään Webropol kysely- ja raportointisovelluksella saadut tulokset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Tuloksia on pyritty havainnollistamaan graafisesti eli kaavioiden avulla. Kaavioiden valintaan vaikuttaa esiteltävä aineisto ja kaavioiden käyttötarkoitus. Valitun kaaviotyypin tulee antaa oikea kuva esiteltävästä aineistosta. Pylväskaavioita on tässä opinnäytetyössä käytetty kuvaamaan tuloksia, joissa kummatkin kaavion muuttujat ovat määriä mittaavia tai niiden arvoilla on selkeä järjestys esim. luokka-aste. Palkkikaaviota on käytetty apuna havainnollistettaessa eri ryhmien tai luokkien määrää esimerkiksi kaavio 3. Viivakaaviolla on tässä opinnäytetyössä kuvattu ajan mukana tapahtuvaa vaihtelua. (Karjalainen 2015, 58-72.) Alla kaavio vastaajien luokka-asteiden jakautumisesta.

Kaavio 1. Vastaajien luokka-asteet kuvattuna prosentuaalisesti.

6.1 4.-9. luokkalaiset oppilaiden kokeman verkkokiusaamisen yleisyys

Opinnäytetyön kyselyn tuloksista selviää, että 4.-9.-luokkalaisista oppilaista 11% oli kokenut verkkokiusaamista. 4% kaikista vastanneista kertoi itse verkkokiusanneen muita sosiaalisessa mediassa ja 42% kaikista vastanneista kertoi huomanneen toisia verkkokiusattavan sosiaalisessa mediassa. 27 prosenttia heistä, jotka olivat tulleet verkkokiusatuksi, olivat myös itse verkkokiusanneet muita.

Kaavio 2. Verkkokiusaamiskokemukset 4.-9.- luokkalaisten kokemana.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että verkkokiusaamiskokemusten määrä vaihtelee luokka-asteittain. Eniten verkkokiusaamista olivat kokeneet 9. luokkalaiset, joista 29 prosenttia kertoi tulleen verkkokiusatuksi. Vähiten verkkokiusaamista olivat kokeneet 7- ja 8. luokkalaiset, joista kummastakin 7 prosenttia kertoi tulleen verkkokiusatuksi.

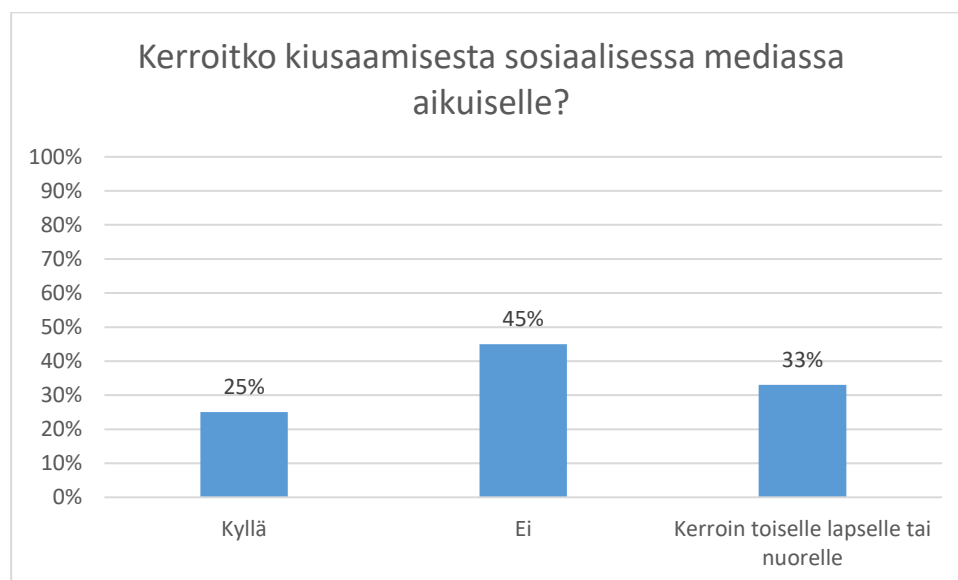
Kaavio 3. Koettu verkkokiusaaminen kuvattuna luokka-asteen mukaan.

Eniten verkkokiusaamista raportoitiin tapahtuvan TikTok-sovelluksessa (59%). Toiseksi ja kolmanneksi eniten verkkokiusaamista tapahtui opinnäytetyön kyselyn mukaan

WhatsAppissa (41%) ja Snapchatissa (33%). Vähiten verkkokiusaamista raportoitiin olevan Facebookissa (3%). Tietokone-, puhelin- tai konsolipeleissä raportoitiin tapahtuvan verkkokiusaamista 21 prosenttia. Muutama vastaaja nosti esille myös Yolo-sovelluksessa tapahtuneen verkkokiusaamiseen avoimessa vastaustilassa.

6.2 Aikuisten puuttuminen verkkokiusaamiseen

Kolmasosa verkkokiusaamista kokeneista kertoi jonkun aikuisen puuttuneen kiusaamiseen. Yleisin puuttunut aikuinen oli vanhempi (50%) tai opettaja (31%). 44 prosenttia vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”Joku muu, kuka?” kysymykseen, jossa kartoitettiin, kuka aikuinen verkkokiusaamiseen oli puuttunut, mutta yksikään vastaaja ei ollut tarkentanut vastausta avoimen vastauksen kohtaan.

Kaavio 4. Verkkokiusaamisesta kertominen aikuiselle-vastausten jakautuminen.

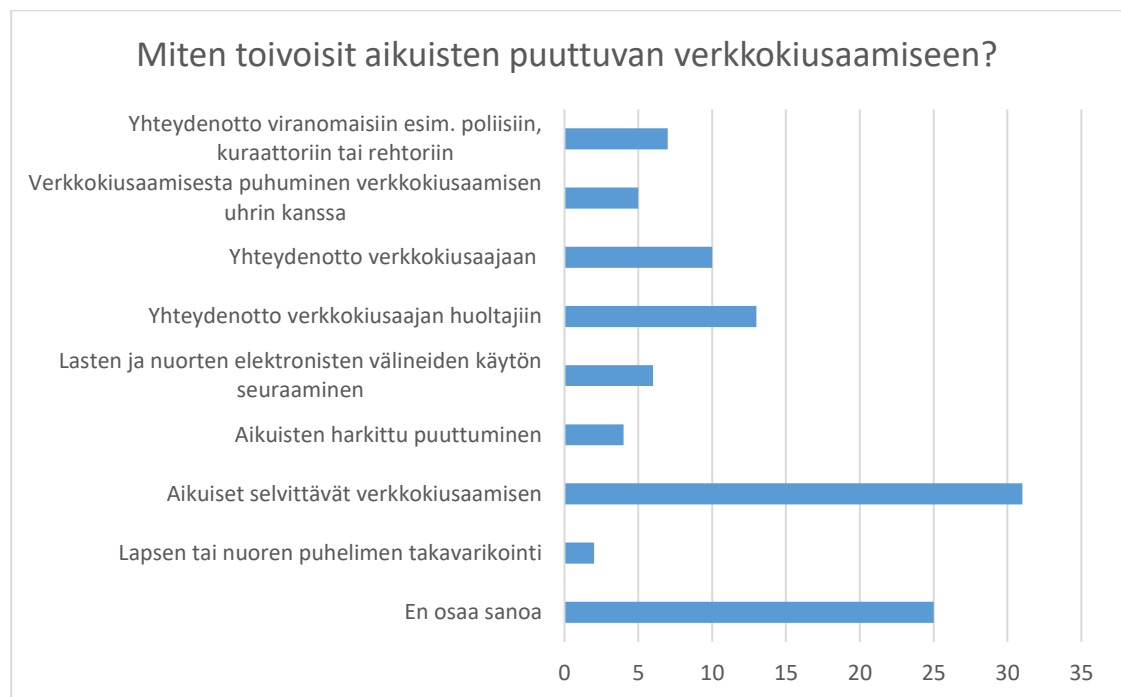
Neljäsosa kyselyyn vastanneista oli kertonut verkkokiusaamiskokemuksistaan jollekin aikuiselle. Aikuiselle oli kertonut verkkokiusaamisesta 55 prosenttia kiusatuista. Yksikään verkossa kiusaaja ei ollut kertonut verkkokiusaamisesta aikuiselle.

67 prosenttia verkossa kiusanneista oli kertonut toiselle lapselle tai nuorelle verkkokiusaamisesta. Verkkokiusaamisen uhreista 27% ei ollut kertonut kiusaamisesta aikuiselle, mutta 18 % oli kertonut toiselle lapselle tai nuorelle.

Verkkokiusaamista kokeneista 14 prosenttia raportoi kiusaamisen lisääntyneen aikuisen puuttuttua siihen. Kuitenkin, melkein 60% verkkokiusatuista ja 40% verkkokiusaajista kertoi verkkokiusaamisen loppuneen aikuisten puuttuttua siihen. 33% raportoi kiusaamisen vähentyneen ja 19% pysyneen ennallaan.

6.3 Miten aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen

Avoimella kysymyksellä kartoitettiin vastaajien mielipiteitä siitä, miten he toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen. Vastauksia kysymykseen saatiin 99 kappaletta, sillä kysymys oli merkattu pakolliseksi kysymykseksi. Vastaukset voitiin jakaa yhdeksään eri luokkaan. Luokat olivat: yhteydenotto viranomaisiin esimerkiksi poliisiin, kuraattoriin tai rehtoriin, verkkokiusaamisesta puhuminen verkkokiusaamisen uhrin kanssa, yhteydenotto verkkokiusaajaan, yhteydenotto verkkokiusaajan huoltajiin, lasten ja nuorten elektronisten välineiden käytön seuraaminen, aikuisten harkittu puuttuminen, aikuiset selvittävät verkkokiusaamisen, lapsen tai nuoren puhelimen takavarikointi ja en osaa sanoa. Alla olevassa kaavassa pystyakselilla on kuvattuna luokat ja vaaka-akselilla on ilmoitettu vastausten määrä kappaleina.

Kaavio 5. Ehdotetut tavat, miten aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen.

Selkeästi eniten vastaajat toivoivat aikuisten selvittävän ja puuttuvan verkkokiusaamiseen lasten ja nuorten sijaan. Tähän luokkaan kertyi vastauksia 31 kappaletta. 4.-9.-luokkalaiset painottivat etenkin aikuisten tarpeeksi nopeaa puuttumista ja että aikuiset ottaisivat verkkokiusaamisen vakavissaan. Toisiksi eniten vastauksia keräsi En osaa sanoa-luokka. Kolmanneksi eniten kannatusta sai aikuisten yhteydenotto verkkokiusaajan huoltajiin. Aikuisten yhteydenotto suoraan verkkokiusaajaan keräsi 10 vastausta.

Ainoastaan yhdessä vastauksessa kerrottiin, ettei aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen ollenkaan. Neljä vastaajista totesi, että aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen harkitusti. Pelkona oli, että aikuisten puuttuminen saattaisi pahentaa verkkokiusaamista.

Vastaajista 7 ajatteli, että verkkokiusaamisesta olisi hyvä tiedottaa myös koulua ja mikäli kiusaaminen äityy pahaksi, yhteydenotto poliisiin on tarpeellista. Verkkokiusaamisen uhria kehoitettiin juttelemaan esimerkiksi kuraattorin kanssa. 5 vastaajista oli sitä mieltä, että aikuisten tulisi puuttua verkkokiusaamiseen juttelemalla asiasta verkkokiusaamisen uhrin kanssa.

Kahdessa vastauksessa ehdotettiin puhelimen takavarikoimista nuorelta tai lapselta verkkokiusaamisen ilmennettyä. Kuudessa vastauksessa painotettiin, että aikuisten tulisi valvoa lasten elektronisten välineiden käyttöä tarkemmin.

7 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyö on teoriasidonnainen, joka tarkoittaa sitä, että opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset kytketään opinnäytetyössä aikaisemmin esitettyyn teoriaan. Johtopäätökset eivät kuitenkaan suoraa pohjaudu tai nouse tietystä teoriapohjasta. (Valli 2018, 213.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja aikuisten roolista verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Aineisto kerättiin sähköisellä Webropol kyselyllä. Tarkoituksena oli

saada vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseen, joilla kartoitettiin 4.-9.-luokkalaisten verkkokiusaamiskokemusten yleisyyttä, aikuisten puuttumista verkkokiusaamiseen ja tarkemmin kenen aikuisen toimesta mahdolliseen verkkokiusaamiseen on puututtu sekä oppilaiden toiveita aikuisten roolista verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Opinnäytetyön tulokset jaetaan yhteistyössä olleen oppilashuollon ja koulujen kanssa, jotta he voivat hyödyntää tuloksia verkkokiusaamiseen puuttumisen kehittämistoimissa.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että opinnäytetyön kyselyyn vastanneista Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisista oppilaista noin joka kymmenes on tullut verkkokiusatuksi. Melkein puolet vastanneista oli huomannut jotain toista verkkokiusattavan (ks. kaavio 2). Nämä tulokset ovat yhdenmukaisia tutkijoiden mukaan, jotka ovat arvioineet 20-40% nuorista kohtaavan verkkokiusaamista (Elledge ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Tokunaga 2010).

THL:n kouluterveyskyselyn mukaan Ylivieskan kunnan 4. ja 5. luokkalaisista 65% prosenttia ei ollut kokenut koulukiusaamista lainkaan lukukauden 2019 aikana. Vastaava luku 8. ja 9. luokkalaisille oli 78 %. (THL, Kouluterveyskysely 2017 ja 2019.) Opinnäytetyön kyselyn vastaukset jaettiin kahteen ryhmään; 4.-6.-luokkalaisiin ja 7.-9.-luokkalaisiin. Vastausten perusteella kummastakaan ryhmästä 89% ei ollut kokenut verkkokiusaamista. Opinnäytetyön vastaajista suurempi osuus ei ollut kohdannut verkkokiusaamista kuin THL:n Kouluterveyskyselyyn vastanneista. Tämä voi selittyä sillä, että THL:n tutkimuksessa kartoitettiin kiusaamista yleisenä ilmiönä, ei pelkästään verkkokiusaamista. Kouluterveyskyselyn mukaan ainoastaan 34 prosentissa 8.-9.-luokkalaisten kiusaamistapauksissa kiusaaminen oli tapahtunut kännykän tai internetin kautta (Kouluterveyskysely 2017 ja 2019). THL:n kyselyssä oli myös mukana kaikki Ylivieskan kunnan koulut, joten sen otanta oli huomattavasti opinnäytetyötä suurempi.

Iso osa verkkokiusaamisesta tehdyistä tutkimuksista ei ole löytänyt sukupuolieroja kiusaajien ja kiusattujen välillä (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteisiin Hinduja & Patchin 2008, Li 2006, Patchin & Hinduja 2006, Williams & Guerra 2007). Myöskään

tämän opinnäytetyön tuloksista ei suuria sukupuolieroja löytynyt. Pojat olivat kokeneet hieman enemmän verkkokiusaamista (15%) kuin tytöt (8%). Opinnäytetyön kyseeseen vastanneista suurin osa oli tyttöjä, joten voidaan olettaa, että opinnäytetyöhön osallistuneista Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisista pojat kokevat hieman tyttöjä enemmän verkkokiusaamista.

Vanhempien lasten on huomattu olevan verkkokiusaamisessa mukana nuorempia lapsia enemmän (Ellegen ym. 2013, 699; viitattu läheisiin Smith ym. 2008, ybarra & Mitchell 2004). Myös tämän opinnäytetyön tuloksista voidaan nähdä nousu verkkokiusaamiskokemusten yleisyydessä siirryttäessä ylemmille luokille. Toisin kun Williamsin ja Guerran (2007) tutkimuksessa, jossa verkkokiusaamisen yleisyys nousi 7.-8.-luokilla ja kääntyi laskuun 9. luokalla, opinnäytetyön tuloksien perusteella eniten verkkokiusaamiskokemuksia raportoivat 9. luokan oppilaat (Kaavio 3).

9. luokalla koettuun verkkokiusaamiskokemusten nousuun voidaan olettaa vaikuttavan nuoruuden ikävaiheeseen liittyvä toverisuhteiden merkitys. Nuoret omaksuvat vertaisiltaan yhdenmukaisia normeja ja mallioppimista. Ikätovereilla on suuri merkitys nuorten käyttäytymiseen ja ratkaisuihin, jolloin aggressiivinen käytös vertaisia kohtaan saattaa yleistyä nuorten keskuudessa. (Nurmi ym. 2014, 167.)

Eniten verkkokiusaamista opinnäytetyön tulosten pohjalta tapahtui TikTok-sovelluksessa. TikTok on käyttäjien tuottaman sisältöjen jakamiseen keskittyvä alusta (Laaksonen ym. 2013, 15; viitattu lähteisiin Kaplan & Haenlein 2010, Lieksala & Sirkkunen 2008, Luoma-aho 2010). Se on vastausvaihtoehtoina olleista sovelluksista uusin ja todennäköisesti tästä syystä aikuisille tuntemattomin, joka saattaa vaikuttaa siihen, etteivät aikuiset pysty seuraamaan lasten ja nuorten kyseisen sovelluksen käyttöä yhtä tehokkaasti kuin muiden sovellusten. TikTok ei ole todennäköisesti tavoittanut käyttäjäkuntana aikuisia yhtä laajasti kuin muut, vanhemmat, sovellukset. Täysi-ikäisten käyttäjien vähäisyys saattaa vaikuttaa verkkokiusaamisen yleisyyteen sovelluksessa.

Tässä opinnäytetyössä ei ole esitelty tutkimustuloksia siitä, kuinka yleistä verkkokiusaaminen TikTok-sovelluksessa ja WhatsAppissa on. Kyseiset sovellukset lisättiin vas-

tausvaihtoehdoiksi omien havaintojen pohjalta ja niissä raportoitiin tapahtuvan eniten verkkokiusaamista. Kolmanneksi eniten verkkokiusaamista raportoitiin olevan Snapchat-sovelluksessa. YK:n julkaiseman artikkelin mukaan etenkin nuoret raportoivat verkkokiusaamiskokemusten yleisyydestä Snapchatissa (A third of young people polled by UN, report being a victim of online bullying, 2019.).

Tärkein opinnäytetyön aineistosta noussut havainto oli aikuisten roolin tärkeys verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Kyselyyn vastanneiden mukaan aikuisten puuttuminen verkkokiusaamiseen lopetti kiusaamisen 43 % tapauksista ja joka kolmannessa tapauksessa aikuisten puuttuminen oli vähentänyt kiusaamista. Kyselyyn vastanneista selkeästi suurin osa myös toivoi aikuisten puuttuvan ja lopettavan kiusaamisen lasten ja nuorten itseksensä sijaan. Myös THL:n Kouluterveyskysely antaa samansuuntaisia vastauksia. Vuonna 2019, 64% ylivieskalaisista 4.-5.-luokkalaisista raportoivat kiusaamisen loppuneen tai vähentyneen kiusaamisesta kertomisen jälkeen (Kouluterveyskysely 2017 ja 2019).

Verkkokiusaamiseen puuttumisen kehittämistoimissa tulisi tämän opinnäytetyön tuloksien varjossa panostaa aikuisten rooliin. Vastaajat toivat esille toiveita aikuisten puuttumisesta verkkokiusaamiseen tehokkaammin ja aikuisten ymmärrystä siitä, kuinka vakava ilmiö on. Verkkokiusaamisella on vaikutusta lasten ja nuorten alhaisempaan itsetuntoon, kohonneeseen masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen. Lisäksi verkkokiusaamisen on huomattu heikentävän akateemisia taitoja kuten koulumenestystä sekä lisänneen koulupoissaoloja ja koulusta myöhästelyä. (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Tokunaga 2010.) Tehokas verkkokiusaamisen ehkäisy voisi ennaltaehkäistä niin akateemistentaattojen heikentymistä kuin negatiivisia psykologisia seurauksia.

Suurin osa vastaajista toivoi aikuisten puuttuvan jollain tapaa verkkokiusaamiseen. Ainoastaan yhdessä vastauksessa kehoitettiin aikuisia olemaan puuttumasta verkkokiusaamiseen. Suurin osa vastaajista toivoi aikuisten nopeaa ja tehokasta puuttumista. Vastaajat toivoivat aikuisten ottavan yhteyttä myös muihin aikuisiin verkkokiusaamisen selvittämisessä, kuten verkkokiusaajan huoltajiin ja koulun henkilökuntaa. Usko aikuisten puuttumisen tehokkuudesta nousi vastauksissa esille. Aikuisten roolia

lasten sosiaalisen median valvonnassa painotettiin ja muutama vastaajista oli sitä mieltä, että verkkokiusaamisen tullessa ilmi huoltajien olisi hyvä takavarikoida lasten puhelimet.

THL:n Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2019 (Kouluterveyskysely 2017 ja 2019) 4. ja 5.-luokkalaisista 64,3% oli kertonut koulukiusaamisesta koulun aikuiselle lukukauden aikana. Opinnäytetyön tulosten perusteella kyselyyn osallistuneista 4.-6.-luokkalaisista ainoastaan 24% oli kertonut verkkokiusaamisesta aikuiselle. Noin puolet verkkokiusaamiseen puuttuneista aikuisista kuului koulun henkilökuntaan. Näiden tulosten perusteella voidaan olettaa, että kynnyks kertonut verkkokiusaamisesta aikuiselle on korkeampi kuin perinteisestä kiusaamisesta kertominen. Tästä syystä olisi erittäin tärkeää, että huoltajat seuraisivat lastensa sosiaalisen median käyttöä, koska koulussa sitä ei lain ja resurssien vuoksi pystytä yhtä tehokkaasti valvomaan.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön sähköinen kysely lähetettiin yhdelle luokalle jokaista 4.-9.-luokka-astetta kohden. Luokilla oli yhteensä 134 oppilasta, joista kaiken kaikkiaan kyselyyn vastasi 99 oppilasta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan kysely oli tarkoitus toteuttaa opinnäytetyöhön valituissa kouluissa koulujen jokaiselle 4.-9. luokalle, jolloin otos olisi ollut suurempi. Suuremman otoksen tulokset oli tarkoitus analysoida SPSS tilasto-ohjelmalla.

Määrällisen aineiston analysointi suoritettiin käsin hyödyntäen Webropol kysely- ja raportointisovellusta. Webropol kysely- ja raportointisovellus luo ja ryhmittelee valmiiksi saaduista vastauksista kaavioita ja kuvaajia, joita hyödynnettiin analysoinnissa. SPSS tilasto-ohjelmaa ei voitu käyttää opinnäytetyössä, sillä sen käyttöön ei ollut saatavilla opetusta keväällä 2020. Tästä syystä tilasto-ohjelman käyttö päätettiin jättää pois. Aineiston analyysitavan muututtua myös otoksen kokoa jouduttiin pienentämään, jolloin vastausten analysointi Webropol kysely- ja raportointisovellusta hyödyntäen oli mielekästä. Ennen otannon koon muutosta otanta olisi ollut lähemmäs

800 oppilasta. Niin suuren vastausmäärän analysointi ilman tilasto-ohjelmaa olisi ollut työlästä ja analysointivirheiden todennäköisyys olisi kasvanut huomattavan suu-
reksi.

Vallitsevan koronatilanteen vuoksi Suomessa suljettiin koulut juuri ennen opinnäytetyön kyselyn toteutusta. Tarkoituksena oli, että tämän opinnäytetyön tekijä kävisi otokseen valituilla kouluilla ohjaamassa kyselyyn vastaamisen jokaisella kyselyyn valitulla luokalla. Ohjattu tilanne olisi antanut oppilaille mahdollisuuden tarkennuksiin, mikäli kyselyssä olisi tullut vastaan epäselviä kohtia tai termejä. Todennäköisesti vastausprosentti olisi ollut korkeampi ohjatussa tilanteessa. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista ja kysely lähetettiin sähköisenä linkkinä jokaiselle oppilaalle Wilman kautta.

99 oppilaan otos on noin 10% perusjoukosta. Otannan kokoon ei ole mitään tiettyä määriteltyä määrään, mutta Valli (2018, 102) kuvaa sen yleensä olevan alle 20 prosenttia perusjoukosta. 99 oppilaan otos on suht kattava ja joitain yleistyksiä on mielekäs suorittaa. Vallin (2015, 23) mukaan, mitä isompi otoskoko on, sen yleistettävempiä ja luotettavampia tulokset ovat. Opinnäytetyön tulosten yleistettävyyden voidaan nähdä kärsineen otoskoon pienentämisestä ja tulosten vertaamiseen THL:n Kouluterveyskyselyn tuloksiin tulee suhtautua varauksella, sillä THL:n otos oli huomattavasti suurempi ja kattoi Ylivieskan kaikkien koulujen 4.-5.- ja 8.-9.-luokkalaiset oppilaat.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä käytettiin sähköistä kyselylomaketta. Kyselylomakkeella kerätyn aineiston vastauskatoon voi vaikuttaa kyselyn visuaalinen ilme, epäselvät ohjeet ja kysymysten järjestys (Laaksonen ym. 2013, 93). Koska opinnäytetyöhön vastaaminen oli suunniteltu ohjattavan suullisesti paikan päällä, ohjeiden vaihto täysin sähköisiksi vaikutti ohjeiden laatuun heikentävästi. Kyselyn linkin saatteeksi lähetettiin saatekirje ja ohjeet kyselyyn vastaamiseen, mutta ei voida olla varmoja, kuinka moni oppilaista luki ja ymmärsi ohjeet. Nuorimmat kyselyyn vastaajista olivat neljäsluokkalaisia ja saatekirjeen sisäistäminen saattoi olla haastavaa sen pituuden ja siinä käytetyn kielen vuoksi. Laaksonen ym. (2013, 69) toteaa, että myös vastaajien kysymysten väärinymmärryksien ja virhetulkintojen todennäköisyys kasvaa, mikäli kysymyksiä ei ole mahdollista antaa kasvokkain.

Määrällisen aineistonkeruun lisäksi olisi voinut olla otollista käyttää laadullista aineistonkeruumenetelmää, esimerkiksi verkkokiusaamista kokeneiden haastattelua. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on pyrkiä kuvaamaan todellisen elämän moninaisuutta (Hirsijärvi ym. 2009, 161). Verkkokiusaaminen on ilmiönä laaja ja laadullinen aineistonkeruu olisi voinut tuoda siihen uusia näkökulmia, mitkä määrällinen aineistonkeruu rajasi valmiilla vastausvaihtoehdoilla pois.

WHO:n 35:ssä eri maassa toteutetun tutkimuksen perusteella kiusaamisen uhreja ja kiusaajia kumpiakin oli noin 11 prosenttia lapsista. Niitä lapsia, jotka itse kiusaavat ikätovereitaan ja jotka olivat myös kiusaamisen uhreja, oli 4-5% lapsista. (Salmivalli 2010, 112; viitattu lähteisiin Craig & Harel 2004, Haynie ym. 2001; Nansel ym. 2001.) Myös tämän opinnäytetyön kyselyn tulosten perusteella verkkokiusaamista kokeneita oli 11% kyselyyn vastanneista lapsista. Verkkokiusaajia sen sijaan oli 4%. Lapsia, jotka olivat sekä verkkokiusaamisen uhreja ja jotka myös itse harjoittivat verkkokiusaamista, oli vastaajista 27%, joka on huomattavasti suurempi prosenttiosuus verrattuna WHO:n tutkimuksesta saatuun tulokseen.

WHO:n tutkimus käsitteli kiusaamista laajempänä käsitteenä, kuin pelkästään verkkokiusaamisena. Opinnäytetyön suurempi verkkokiusaajakiusattujen prosenttimäärä voi selittyä verkkokiusaamisen erityispiirteillä. Kwan ym. (2020, 73) totesivat verkkokiusaamisen olevan jatkumoa perinteiselle kiusaamiselle. Elledgen ym. (2013, 699) esittelivät tutkimuksia, joiden mukaan ne nuoret, jotka eivät kiinnijäämisen pelosta osallistu perinteiseen kiusaamiseen, voivat olla mukana verkkokiusaamisessa (Elledgen ym. 2013, 699; viitattu lähteeseen Hemphill, Kotevski, Tollit, Herrenkohl, Toumbourou & Catalano 2012, Tokunaga 2010). Edellä mainittujen tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että verkkokiusattujen on perinteistä kiusaamista helpompi osallistua myös itse verkkokiusaamiseen.

Tutkijat ovat ehdottaneet, että kiusaamisen taustalla olisi kiusaajien tavoittelema korkeampi ja vaikutusvaltaisempi status ikätovereidensä keskuudessa (Salmivalli 2010, 113). Salmivalli (2010, 113) arveli, että tästä syystä kiusaamisen pitäisi olla yleisempää murrosiässä, jolloin oma asema ikätovereidensä keskuudessa nähdään tärkeänä.

Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat Salmivallin ajatusta. Opinnäytetyön tuloksista voitiin havaita, että verkkokiusaaminen oli yleisintä 9. luokalla (ks. kaavio 3).

Salmivalli (2010, 113) esitteli Björkqvistin, Ekmanin ja Lagerspetzin (1982) tutkimuksen, jonka mukaan etenkin 14-16-vuotiaiden parissa kiusaamista motivoi korkeampi status ryhmässä. Opinnäytetyön tulosten perusteella 7.-9.-luokkalaiset muodostivat 75% verkkokiusaajista. Nämä tulokset ovat yksimielisiä tutkimusten kanssa, joiden mukaan murrosikään kuuluva korkeamman statuksen saavuttaminen motivoi kiusaamiseen ja tätä myötä kiusaamisen yleisyys kasvaa nuorten keskuudessa.

Verkkokiusaamisen yleisyyttä 9. luokalla selittää myös teoria kiusaajien suosiosta. Teorian mukaan kiusaajat ovat suosittuja ikätovereiden keskuudessa kiusaajien harjoittaman antisosiaalisen ja epätoivotun käytöksen vuoksi, joka haastaa aikuisten asettamia sääntöjä ja arvoja. (Salmivalli 2010, 114; viitattu lähteisiin Cravita ym. 2004, Juvonen ym. 2003, Rodkin & Farmer 2000, Moffitt 1993, Alsaker & Nägele 2008.) Nurmen ym. (2014, 146-159) mukaan, nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluva identiteetin kehitys perustuu nuoren saamaan palautteeseen ja sosiaaliseen asemaan. Haastamalla aikuisten asettamia normeja ja arvoja nuori saa ihailua ikätovereiltaan ja se nostattaa hänen asemaansa ryhmässä. Nykyään nuorten identiteetin kehitys on siirtynyt osittain myös verkkoon sosiaalisen median suosion kasvun myötä (Karakainen & Karakainen 2018, 367.) Tästä voidaan päätellä, että nimenomaan verkkokiusaamisen harjoittamisella osa nuorista tavoittelee korkeampaa statusta ikätovereiden keskuudessa ja se on osa nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluvaa identiteetin kehitystä.

Tärkein tämän opinnäytetyön tuloksista tehty johtopäätös on aikuisten roolin tärkeys verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Vastaajat toivoivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen (ks. kaavio 5) ja aikuisten puuttumisella oli merkittävä vaikutus verkkokiusaamisen loppumiseen ja vähenemiseen. Verkkokiusaajista 60 % kertoi aikuisen puuttumisen lopettaneen verkkokiusaamisen ja verkkokiusatuilla vastaava prosentti oli 40. Myös reilu kolmasosa vastaajista kertoi verkkokiusaamisen vähentyneen aikuisen puuttuttua siihen. Puuttuvista aikuisista puolet olivat lasten huoltajia.

Tämän opinnäytetyön tuloksista voidaan huomata, että lapset ja nuoret kertovat verkkokiusaamiskokemuksista pääasiassa omille huoltajilleen. Vastaajat toivoivat verkkokiusaamisen puuttumisen olevan aikuislähtöistä ja keinoksi ehdotettiin mm. sosiaalisen median käytön seuraamista sekä puhelimien, tablettien yms. takavarikointia verkkokiusaamistapauksissa. Sosiaalisen median käytön seuraaminen ja takavarikointi ei ole koulun puolelta mahdollista lain ja resurssien puutteessa. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella verkkokiusaamiseen puuttumisen avaimet ovat lasten ja nuorten huoltajilla.

Päivi Hamarus (2012, 41) ehdottaa, että huoltajat voivat puuttua verkkokiusaamiseen esimerkiksi osoittamalla kiinnostusta lapsen ystäviin ja tutustumalla heihin paremmin. Hamaruksen mukaan huoltajien tulisi kertoa lapsille, mikä verkossa on sallittua ja minkälaista verkkoviestintää ei tule hyväksyä. Lapsille tulisi kertoa, ettei salasanonoja, kuvia tai henkilötietoja saa luovuttaa kenellekään. Internetjulkaisujen pysyvyyttä tulisi painottaa lapsille. Lisäksi lasta tulisi kehottaa kertomaan aikuisille tilanteista, joissa hän on kokenut verkkokiusaamista. Mikäli lapsi on kokenut verkkokiusaamista, häntä tulee Hamaruksen mukaan ohjeistaa säilyttämään todisteet verkkokiusaamisesta. Kiusaajan viesteihin ei tule vastata ja kiusaamisesta on hyvä ilmoittaa palvelun ylläpitäjälle. (Hamarus, 2012, 41-42.)

Tämän opinnäytetyön kyselyyn vastanneet oppilaat toivoivat esille kodin ja koulun yhteistyön tärkeyttä verkkokiusaamiseen puuttumisessa. Kodin ja koulun olisi hyvä kummankin olla tietoisia mahdollisesta verkkokiusaamisesta. Salmivallin (2003, 33) mukaan paras lopputulos syntyy toimivalla yhteistyöllä ja selkeällä työnjaolla. Vastuun siirtämistä toiselle osapuolelle tai syyttelemistä tulee välttää. Lapset tarvitsevat kaikkien aikuisten tukea ja apua.

Ylivieskan kunnan tarjoama yhteisöllinen opiskelijahuolto voisi hyödyntää opinnäytetyön tuloksia esimerkiksi lisäämällä oppilaiden huoltajien tietoisuutta ylivieskalaisten lasten ja nuorten kokemasta verkkokiusaamisesta ja sen yleisyydestä. Huoltajille voitaisiin kertoa, miten lapset toivoivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen ja pohdita yhdessä tarkemmin koulun ja kodin verkkokiusaamiseen puuttumisen rajaa. Li-

säksi huoltajien kanssa voitaisiin yhdessä kehittää koulun ja kodin välistä tiedonkulkua verkkokiusaamistapauksissa, sillä opinnäytetyön vastauksissa esille nousi aikuisten välisen tiedonkulun tärkeys.

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tässä opinnäytetyössä on otettu muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisesti huomioon viittaamalla niihin mahdollisimman tarkasti ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun viittaustapaa noudattaen (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012, 6). Opinnäytetyöhön tarvittava tutkimuslupa hankittiin kunnan sivistystoimen johtajalta ennen opinnäytetyön aineistonkeruun aloittamista. Opinnäytetyön prosessissa on noudatettu avoimuutta ja vastuullista viestintää jokaiselle osapuolelle. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012,6.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan jokaisella tutkimukseen osallistuvilla on oikeus osallistua vapaaehtoisesti, mutta myös tarpeen tullen kieltäytyä osallistumasta. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla mahdollista keskeyttää missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Osallistujilla tulee olla tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, sen sisällöstä ja vastausten käsittelystä. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 8-9.)

Tämän opinnäytetyön kyselyn saatekirjeessä (ks. liite 3) oppilaille kerrottiin kyselyyn osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Saatekirjeessä kerrottiin tarkemmin opinnäytetyön tarkoituksesta, tavoitteista ja vastausten käsittelystä. Saatekirjeessä luvattiin, ettei vastauksia tule näkemään kukaan ulkopuolinen ja vastaukset poistetaan Webropol kysely- ja raportointisovelluksesta heti vastausten käsittelyn jälkeen ja näin on myös toimittu. Kysely oli mahdollista lopettaa missä vaiheessa tahansa. Kaikkien oppilaiden huoltajia tiedotettiin (ks. liite 2) opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja tavoitteista, vastausten käsittelystä, vastaamisen vapaaehtoisuudesta ja anonyymiuudesta.

Saatekirjeessä (ks. liite 3) opinnäytetyön kyselyyn vastaajille luvattiin, ettei heitä voida tunnistaa vastauksista. Lupaus kantoi niin vastausten analysoinnissa kuin raportoinnissakin (Vilkkä 2007,164). Vastaajien anonyymius pystyttiin takamaan siten, ettei kyselyyn vastattaessa kysytty henkilötietoja ja opinnäytetyön tekijälle ei ilmoitettu tarkasti, mitkä luokat kyselyyn vastaamiseen valittiin.

Opinnäytetyön aineiston keruu ja analysointi tapahtui tietosuojalain mukaisesti (ks. tietosuojalaki L 1050/2018). Opinnäytetyön kyselyyn liitettiin tietosuojaseloste EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan (ks. EU yleinen tietosuoja-asetus 679/2016). Kyselyyn vastaajat pääsivät selaamaan tietosuojaselostetta kyselyyn liitetyn suoran linkin kautta.

Määrällisessä tutkimuksessa tärkeä tutkimuseettinen kysymys on, millaisen kuvan opinnäytetyön kirjottaja kirjoittamistavallaan luo tutkittavista. Määrällistä tutkimusta tekevän tutkijan tulee ehdottomasti välttää tutkimuskohdetta loukkaavia ilmaisutapoja, jotka ovat epäkunnioittavia, yksipuolisia, mustamaalaavia tai halventavia. (Vilkkä 2007, 164.) Opinnäytetyössä on vältetty kielteisten ja loukkaavien ilmaisujen käyttöä ja sen sijaan kirjoittamistavalla pyritty neutraalisuuteen tutkimusryhmää kuvattaessa.

Tässä opinnäytetyössä otos koostui alaikäisistä oppilaista. Tutkimuseettiset periaatteet pätevät myös tutkittaessa lapsia ja nuoria ja heille tulee saada antaa mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin asioihin heidän kehitystään vastaavasti. Alaikäisiä tutkittaessa eettisten periaatteiden mukaan heille tulee antaa tietoa, jonka he pystyvät ymmärtämään. (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 9.) Kyselyn otokseen valittiin 4.-9. luokat, joiden oppilaat pystyvät omaksumaankirjalliset ohjeet. Nuorempien oppilaiden kohdalla olisi ollut eettisyyden ja luotettavuuden kannalta parempi, jos kyselyyn vastaaminen olisi tapahtunut ohjatusti luokkatilassa. Tällöin olisi voitu varmistaa osallistujien ymmärrys annetuista ohjeista.

Alle 15-vuotiaan lapsen osallistumisesta päättää ensisijaisesti huoltaja, mutta yli 15-vuotiaan osallistumiseen riittää hänen oma suostumuksensa (Ihmiseen kohdistuvan

tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 9.) Kaikkia huoltajia tiedotettiin opinnäytetyön kyselystä (ks. liite 2), vaikka osan kohdalla heidän lapsensa saattoi olla täyttänyt jo 15-vuotta. Näin toimittiin siksi, että vastaajien anonyymius pyrittiin suojelemaan eikä heidän ikätietojaan kysytty tarkemmin. Eettisten periaatteiden mukaan alaikäinen tutkittava päättää osallistumisestaan ensisijaisesti itse (Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019, 9). Jokaiselle oppilaalle lähetetyssä saatekirjeessä (ks. liite 3) kerrottiin vastaamisen vapaaehtoisuudesta.

Alaikäisiä tutkittaessa on huolehdittava lapsiystävällisyydestä koko prosessin ajan. Tutkimukseen osallistuminen ei esimerkiksi saa häiritä lapsen koulunkäyntiä ja siihen osallistumisen tulisi olla hauskaa. Lapsiystävällisyyteen liittyy aineistonhankinnan soveltelu lapsen ajattelun kehitysvaiheeseen. (Valli 2018, 175.) Opinnäytetyön kyselyyn vastaaminen vei noin 5 minuuttia, eikä se täten vienyt paljoa aikaa pois varsinaisesta koulunkäynnistä. Sähköisen lomakkeen täyttö on todennäköisesti mielekkäämpää lapsille ja nuorille, kuin paperisen version täyttö. Aineistonhankinnassa on hyödynnetty tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa esiteltyä kuvausta lapsen ajattelun kehityksestä. 4.-9.-luokkalaiset ovat ajatuksen kehityksen suhteen eri vaiheissa, mutta kyselyn täyttäminen onnistuu vaivattomasti niin vanhimmilta kuin nuorimmiltakin osallistujilta. Lisäksi lapsiystävällisyyteen liittyy oppilaiden ohjaaminen kääntymään oppilashuollon tai oman opettajan puoleen, mikäli heillä nousi huoli tai tarve puhua verkkokiusaamisesta ja mahdollisuus jakaa mieltä painavia asioita kyselyn loppuun sijoitettuun avoimeen tekstikenttään.

Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimuksen luotettavuutta (Valli 2015, 139). Reliabiliteetti voidaan todeta pohtimalla tutkimuksen toistettavuutta (Hirsijärvi ym. 2009, 231). Tämä opinnäytetyö antoi samansuuntaisia vastauksia kuin aikaisemmin teoriaosuudessa esitetyt tutkimukset esimerkiksi verkkokiusaamisen yleisyydestä. Kun opinnäytetyön tuloksia verrattiin THL:n Kouluterveyskyselystä saatuihin tutkimustuloksiin, olivat ne samansuuntaisia. Opinnäytetyön mittaustulokset ovat siis toistettavissa, joka viittaa opinnäytetyön hyvään reliabiliteettiin.

Kyselylomakkeella toteutetussa määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuus heikkenee, mikäli kyselyyn vastaaminen vie liikaa aikaa tai väsyttää vastaajaa (Valli 2018, 97). Opinnäytetyön sähköinen kysely pyrittiin pitämään mahdollisimman lyhyenä ja siihen vastaaminen vei noin 5 minuuttia. Opinnäytetyön kysely testattiin ennen käyttöönottoa yhdellä perusjoukkoon kuuluvalla oppilaalla, joka ei kuitenkaan ollut osallisena opinnäytetyön otoksessa. Kaikki opinnäytetyöhön saaduista 99:stä kyselyn lomakkeesta oli täytetty loppuun asti, joten voidaan olettaa, ettei kyselyn pituus ollut tässä opinnäytetyössä kohdejoukkoon nähden liian pitkä tai väsyttävä.

Kyselytutkimuksen luotettavuutta lisää se, että kysymykset esitetään täysin samantyyppisillä jokaiselle vastaajalle. Tällöin vastauksiin ei vaikuta kyselyn suorittajan eleet, ilmeet tai esitystapa. (Valli 2015, 44.) Vaikka kyselyn otoksen kokoon vaikutti negatiivisesti kyselyn suorittaminen sähköisesti ja täysin itsenäisesti, hyvä puoli oli, että se lisäsi tämän tutkimuksen luotettavuutta. Kyselyn ohjaaminen ensimmäiselle luokalle olisi todennäköisesti ollut paljon epävarmempaa ja esim. teknisiä ongelmia olisi saattanut ilmetä enemmän kuin harjoittelun jälkeen viimeisille luokille, ja tällä olisi voinut olla vaikutusta tutkimuksen luotettavuuteen.

8.2 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tulosten pohjalta vastaajat toivovat aikuisten aktiivisempaa puuttumista verkkokiusaamiseen. Aikuisilta toivottiin keskinäistä vuorovaikutusta kodin ja koulun välillä sekä verkkokiusaamisen jokaisen osapuolen huoltajien välillä. Jatkoon kehittämisidea voisi olla avoimempi keskustelu verkkokiusaamisesta ja aikuisten roolin painottaminen. Esimerkiksi koulujen oppilashuolto voisi informoida oppilaiden huoltajia verkkokiusaamisen haitoista ja tavoista puuttua siihen. Opinnäytetyön tuloksista kumpuvia puuttumisehdotuksia on esim. lasten elektronisten välineiden käytön seuraaminen ja tarpeen vaatiessa takavarikointi sekä verkkokiusaamisesta puhuminen jokaisen osapuolen kanssa. Tärkeää olisi niin kotona kuin koulussa opettaa lapsia, millaista on sopiva verkkokäyttäytyminen.

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että kiusaamista tapahtuu eniten TikTok, WhatsApp ja Snapchat sovelluksissa. Tietokone-, puhelin- tai konsolipeleissä raportoitiin tapahtuvan kiusaamista 21%. Alustana esim. WhatsApp (verkkokeskustelualusta) ja tietokone-, puhelin- tai konsolipelit (virtuaalimaailma-alusta) ovat erilaisia ja jatkotutkimusaihe voisi olla tutkia, eroaako kiusaamisen laatu erityyppisillä alustoilla toisistaan ja millä eri tavoin verkkokiusaaminen eri sähköisillä alustoilla koetaan.

Mielenkiintoista olisi selvittää tämän opinnäytetyön tulosten ja THL:n Kouluterveys-tulosten yhteyttä. Kouluterveyskysely kattoi kiusaamisen yleisenä ilmiönä ja tässä opinnäytetyössä keskityttiin verkkokiusaamiseen. Jatkotutkimusaiheena voisi olla selvittää, kuinka paljon perinteistä kiusaamista kokevat oppilaat kokevat verkkokiusaamista sekä löytyykö oppilaita, jotka eivät osallistu perinteiseen kiusaamiseen mutta ovat mukana verkkokiusaamisessa.

Elledgen ym. (2013, 699; viitattu lähteeseen Bauman 2010) mukaan amerikkalaisten nuorten parissa tehty tutkimus osoitti, ettei noin puolet verkkokiusaamista kokeneista tiennyt kuka verkkokiusaamisen takana oli. Yksi jatkotutkimusaihe voisi olla selvittää, kuinka moni Ylivieskan kunnan oppilaista tietää, kuka verkkokiusaamisen takana on.

Tässä opinnäytetyössä sivustaseuraajien ryhmä oli varsin suuri. 42 prosenttia vastanneista kertoi huomanneen muita verkkokiusattavan (ks. kaavio 2). Jatkotutkimusaiheena voisi olla sivustaseuraajaryhmän tarkempi tutkiminen. Kuinka suuri osa sivustaseuraajista osallistuu verkkokiusaamiseen ja kuinka moni heistä puuttuu verkkokiusaamiseen?

Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että 27% verkkokiusatuista verkkokiusasi myös itse muita. Jatkotutkimusaiheena voisi olla, kohdistuuko niiden oppilaiden verkkokiusaaminen, jotka kokevat itse verkkokiusaamista, kolmanteen osapuoleen vai häiriköivätkö he verkkokiusaajiaan. Mikäli yksi verkkokiusaamistapaus saataisiin selvitettyä ja loppumaan, olisiko sillä lopettava tai heikentävä vaikutus myös verkkokiusatun itse harjoittamaan verkkokiusaamiseen, joka kohdistuu kolmanteen osapuoleen.

Lähteet

A. 679/2016. EU yleinen tietosuoja-asetus. Viitattu 14.4.2020. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.119.01.0001.01.FIN&toc=OJ:L:2016:119:FULL

Alatalo, A. 2020. Positiivisen kautta. Helsingin Sanomat. Viitattu 26.04.2020. <https://www.hs.fi/perhe/art-2000006385955.html>

Almonkari, M. 2007. Jännittäminen opiskelun puheviestintätilanteissa. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 26.04.2020. <https://jyx.iyu.fi/bitstream/handle/123456789/13462/9789513930592.pdf?sequence=1>

Anderson, M. ja Jingjing, J. 2018. Teens, Social Media & Technology 2018. Pew Research Center. Viitattu 20.03.2020. <http://publicservicesalliance.org/wp-content/uploads/2018/06/Teens-Social-Media-Technology-2018-PEW.pdf>

A third of young people polled by UN, report being a victim of online bullying. 2019. Uutinen YK:n sivuilla syyskuussa 2019. Viitattu 11.03.2020. <https://news.un.org/en/story/2019/09/1045532>

Elledge, C., Williford, A., Boulton, A. J., DePaolis, K. J., Little, T. D. ja Salmivalli, C. 2013. Individual and Contextual Predictors of Cyberbullying: The Influence of Children's Provictim Attitudes and Teachers' Ability to Intervene. Journal of Youth and Adolescence, 42, 698-710. Viitattu 29.01.2020. https://www.researchgate.net/profile/Todd_Little/publication/235391781_Individual_and_Contextual_Predictors_of_Cyberbullying_The_Influence_of_Children%27s_Provictim_Attitudes_and_Teachers%27_Ability_to_Intervene/links/54d503980cf2970e4e6413ca.pdf, Google Scholar.

Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. JPS-Kustannus

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hirsijärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.p. Helsinki: Tammi.

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 13.04.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Kaarakainen, S-S. ja Kaarakainen, M-T. 2018. Tulevaisuuden toivot – Digitaalisten medioiden käyttö nuorten osallisuuden ja osaamisen lähteenä. Media & viestintä, 41, 235–254. Viitattu 23.04.2020. <file:///C:/Users/janik/Downloads/77458-Artikkelin%20teksti-110136-1-10-20181229.pdf>

Kalliala, E. ja Toikkanen, E. 2012. Sosiaalinen media opetuksessa. Finn Lectura.

Karjalainen, L. 2010. Tilastotieteen perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kouluterveyskysely 2017 ja 2019. THL. Viitattu 20.03.2020.

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi

Kuther, T. L. 2019. Lifespan Development. Lives in Context. Kanada: SAGE Publications.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.

Kwan, I., Dickson, K., Richardson, M., MacDowall, W., Burchett, H., Stansfield, C., Brunton, G., Sutcliffe K., & Thomas, J. 2020. Cyberbullying and Children and Young People's Mental Health: A Systematic Map of Systematic Reviews. Cyberpsychology, behavior, and social networking 23, 72-82. Viitattu 19.03.2020.

<https://www.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/cyber.2019.0370>

L. 39/1889. Rikoslaki. Viitattu 06.03.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>

L. 417/2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 06.03.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

L. 1050/2018. Tietosuojalaki. Viitattu 14.4.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=tietosuojalaki#L6P36>

L. 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Viitattu 06.03.2020.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=oppilashuolto>

Laaksonen, S-M., Matikainen, J. ja Tikka, M. (toim.) 2013. Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Viitattu 19.03.2020.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Martínez-Ferrer, B., León-Moreno, C., Musitu-Ferrer, D., Romero-Abrio, A., Evaristo Callejas-Jerónimo, J. & Musitu-Ochoa, G. 2019. Parental Socialization, School Adjustment and Cyber-Aggression among Adolescents. International Journal of Environmental Research and Public Health 16. Viitattu 26.4.2020.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6843967/>

Menesini, E. ja Salmivalli, C. 2017. Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health & Medicine* 22, 240–253. Viitattu 19.03.2020.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13548506.2017.1279740?needAccess=true>

Noppiari, E. Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampereen yliopisto. Viitattu 26.04.2020.

https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95272/mobiilimuksut_2014.pdf?sequence=1

Nurmi, J-E., Ahonen T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. ja Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Juva: PS-kustannus.

Oppilas- ja opiskelijahuolto (OHL 3§). Ylivieska. Viitattu 19.04.2020.

http://www.ylivieska.fi/koulutus_ja_opiskelu/oppilashuolto

Perusopetuksen arvot ja tavoitteet. Ylivieska. Viitattu 19.04.2020.

http://www.ylivieska.fi/koulutus_ja_opiskelu/perusopetus

POL 628/1998. Perusopetuslaki. Annettu 21.8.1998. Viitattu 06.03.2020.

[https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perusopetuslaki&fbclid=IwAR1Uq99QXMDWPzCQbCMLo_zT3ew_v2I_aaF193liD6NbdU5ykS0_vGbZkyQ](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search[type]=pika&search[pika]=perusopetuslaki&fbclid=IwAR1Uq99QXMDWPzCQbCMLo_zT3ew_v2I_aaF193liD6NbdU5ykS0_vGbZkyQ)

Salmivalli, C. 2010. Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior* 15, 112-120. Viitattu 24.01.2020.

<https://pdfs.semanticscholar.org/5997/ad572810ed42b64bafa45b85e4c8487a32b6.pdf>, Google Scholar.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: PS-Kustannus.

Sanastokeskus TSK, 2007. Terminfo. Viitattu 05.03.2020.

<http://www.terminfo.fi/tiedostot/terminfo/pdf-arkisto/TI2007-2.pdf>

Sezer, M., Sahin, I. ja Akturk A. O. 2013. Cyber Bullying Victimization of Elementary School Students and their Reflections on the Victimization. *International Journal of Social, Management, Economics and Business Engineering* 7, 1942-1945. Viitattu 09.03.2020. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED549169.pdf>

Sijetsema, J. J., Veenstra, R., Lindenberg, S. ja Salmivalli, C. 2009. Empirical Test of Bullies' Status Goals: Assessing Direct Goals, Aggression, and Prestige. *Aggressive Behavior* 35, 57-67. Viitattu 09.03.2020. <https://www.stopsafeschools.com/wp-content/uploads/securepdfs/2019/09/Empirical-Test-of-Bullies%E2%80%99-Status-Goals-Assessing-DirectGoals-Aggression-and-Prestige.pdf>

Turunen, K. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva: WS Bookwell Oy.

Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5.p. Keuruu: PS-kustannus.

Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5.p. Keuruu: PS-Kustannus.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Juva: PS-Kustannus.

Veenstra, R., Lindenberg, S., Huitsing, G., Sainio, M. ja Salmivalli, C. 2014. The Role of Teachers in Bullying: The Relation Between Antibullying Attitudes, Efficacy, and Efforts to Reduce Bullying. Journal of Educational Psychology, 1-9. Viitattu 14.02.2020.

<http://lindenberg.academiaworks.com/articles/2014%20Veenstra%20Lindenberg%20et%20al%20Role%20of%20teachers%20in%20bullying%20significant%20others%20ONLINE.pdf> , Google Scholar.

Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteita. Tammi. Viitattu 18.03.2020. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. 2011. 1959. Yhdistyneet kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimus 20.11.1989. Viitattu 06.05.2020.

https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf?fbclid=IwAR0W_BixztW2YxpmWYtN7G7KVSWjk0wDDq5UZpSocceQTjF6D7DFxkKpz4k

Ylivieskan koulut. Ylivieska. Viitattu 19.04.2020. <http://www.ylivieska.fi/perusopetus>

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake Webropol

Kyselyssä noudatetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietosuojasäädöksiä. Tietosuojaselosteeseen pääset tutustumaan alla olevasta linkistä:

<https://helpdesk.jamk.fi/fi/tietosuojaseloste-webropol/>

Sivu 1

1.Sukupuolesi*	Tyttö	Poika			
2.Luokka-asteesi*	4 lk. 9 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	8 lk.
3.Onko sinua kiusattu sosiaalisessa mediassa?*	Kyllä	Ei			
4.Oletko kiusannut muita sosiaalisessa mediassa?*	Kyllä	Ei			
5.Oletko huomannut toisia kiusattavan sosiaalisessa mediassa?*	Kyllä	Ei			

Huom! Mikäli vastasit vaihtoehdon "ei" kaikkiin kysymyksiin 3, 4 ja 5, voit siirtyä sivulle 3 kysymykseen 12. Jos vastasit "kyllä" yhteen tai useampaan kysymykseen, jatka seuraavalle sivulle.

Sivu 2

6.Mikäli olet tullut
kiusatuksi/kiusannut tai
huomannut muita

kiusattavan sosiaalisessa
mediassa, missä

kiusaaminen tapahtui? Instagram
(Voi valita use- Snapchat
amman vaihtoehdon) WhatsApp
YouTube
TikTok
Facebook
Tietokone-, puhelin- tai konsolipeli
Jossain muualla, missä?

7.Kerroitko kiusaamisesta
sosiaalisessa mediassa
aikuiselle?

Kyllä
Ei
Kerroun toiselle lapselle/nuorelle

8.Puuttuiko joku aikuinen
kiusaamiseen?

Kyllä Ei

9.Jos puuttui, kuka?

(Voi valita use-
amman vaihtoehdon)

Huoltaja/vanhempi
Opettaja
Joku muu koulun henkilökunnasta, esim. ohjaaja, kuraat-
tori tai terveydenhoitaja
Poliisi
Joku muu, kuka?

10.Mitä kiusaamiselle
sosiaalisessa mediassa
tapahtui aikuisen

puututtua siihen? Kiusaaminen loppui
Kiusaaminen väheni

Puuttuminen ei vaikuttanut kiusaamiseen mitenkään
Kiusaaminen lisääntyi

11.Miten aikuinen puuttui sosiaalisessa mediassa tapahtuneeseen kiusaamiseen?

Sivu 3

12.Miten toivoisit aikuisten puuttuvan sosiaalisessa mediassa tapahtuvaan kiusaamiseen?

13.Haluatko sanoa vielä jotain kiusaamisesta sosiaalisessa mediassa?

Kiitos vastauksistasi!

Liite 2. Wilma-viesti vanhemmille

Arvoisat 4.-9.-luokkalaisten huoltajat!

Olen sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä verkkokiusaamisesta. Opinnäytetyössäni suoritan sähköisen verkkokyselyn alakoulun 4.-6.- luokille ja yläkoulun jokaisen luokka-asteen yhdelle luokalle.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa tietoa Ylivieskan kunnan 4.-9.-luokkalaisten oppilaiden kokemasta verkkokiusaamisesta ja siihen puuttumisesta aikuisten osalta. Tavoitteenani on selvittää, ovatko lapset ja nuoret kokeneet verkkokiusaamista, missä sosiaalisen median applikaatiossa kiusaaminen on tapahtunut, onko siihen puututtu aikuisten taholta ja jos on, kuka siihen on puuttunut ja miten lapset toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Ovatko 4.-9. luokkalaiset oppilaat kokeneet verkkokiusaamista?
2. Onko verkkokiusaamiseen puututtu aikuisen toimesta ja jos on puututtu, kuka on puuttunut?
3. Miten oppilaat toivoisivat aikuisten puuttuvan verkkokiusaamiseen?

Kysely suoritetaan nimettömänä ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista. Kyselyn tuloksia käsitellään luottamuksellisesti ja ne poistetaan heti käsittelyn jälkeen järjestelmästä. Vastauksia ei pääse näkemään kukaan ulkopuolinen. Kysely suoritetaan viikolla 12.

Ohjaan itse kyselyn jokaisen luokan kanssa kouluilla ja kerron myös lapsille ja nuorille vastausten nimettömyydestä ja vastaamisen vapaaehtoisuudesta. Mikäli lapsilla tai nuorilla herää kysymyksiä liittyen verkkokiusaamiseen, he voivat jutella asiasta opettajan kanssa tai ottaa tarvittaessa yhteyttä koulun kuraattoriin.

Mikäli ette halua, että lapsenne osallistuu kyselyyn, ilmoittakaa siitä koulun kuraattorille tai omalle opettajalle.

Ystävällisin terveisin,

Janika Ristiluoma

Jyväskylän Ammattikorkeakoulu (Sosionomi AMK)

Liite 3. Saatekirje oppilaille

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä, jossa selvitän 4.-9. luokkalaisten kokemaa verkkokiusaamista sosiaalisessa mediassa. Vastauksenne ovat tärkeä osa opinnäytetyötä.

Verkkokiusaamisella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan sitä, kun yhdelle henkilölle aiheutetaan useasti ja tahallaan pahaa mieltä. Verkkokiusaamista voi olla esimerkiksi toisten valokuvien levittäminen tai muokkaaminen, esiintyminen toisen nimellä tai nimimerkillä, salasanojen varastaminen, toisten nimittely ja haukkuminen sekä poistaminen tai kutsumatta jättäminen yhteisistä keskusteluista esimerkiksi WhatsAppissa.

Kysely on nimetön ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista. Vastauksia ei tule käsittelemään kukaan muu, kuin minä. Vastauksista ei voida tunnistaa ketään yksittäisiä henkilöitä. Tulen poistamaan vastaukset järjestelmästä heti niiden käsittelyn jälkeen.

Jos teille herää kysymyksiä verkkokiusaamisesta, teidän oma opettajanne voi vastata kysymyksiin ja tarvittaessa voitte olla yhteydessä koulun kuraattoriin. Valmis opinnäytetyö julkaistaan netissä www.theseus.fi -sivustolla.

Linkki kyselyyn verkkokiusaamisesta: --

Kiitos vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin,

Janika Ristiluoma

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosionomi